

Het Laagland - Bestuursverslag 2018

december: première familievoorstelling Gewoon Held in regie van Lennart Monaster

“Want ook superhelden blijken mensen te zijn met onzekerheden en twijfels. De vier acteurs maken van de helden mooie, kwetsbare types. De krachten van de superhelden worden vernuftig met licht- en geluidseffecten uitgebeeld. Je fantasie doet de rest. Super.”

**** De Limburger over Gewoon Held

Samenvatting

Voor u ligt het bestuursverslag van Stichting Het Laagland over 2018. Een succesvol jaar waarin *Joris & De Drakentemmers*, winnaar van de ZAPP-Theaterprijs 2017, veel publiek bereikte in de Nederlandse en Belgische theaters. Onze twee voorstellingen voor middelbare scholen *FlikFlak* en *De Saaiste schoolreis uit de geschiedenis van het universum* hebben in klaslokalen en in onze mobiele theatertrailer vele Limburgse scholieren bereikt. Onze nieuwe 8+ voorstelling *Gewoon Held* is in december met succes in première gegaan en we veroverden in eigen stad nieuw en bestaand publiek met vers gemaakte korte voorstellingen op bijzondere erfgoedlocaties tijdens het talentproject *WinterZone*. Met al onze voorstellingen bereikte Het Laagland 29.418 bezoekers. Daarnaast hebben nog eens 4.362 kinderen en jongeren deelgenomen aan onze educatieve- en overige activiteiten. Financieel gezien sluiten we dit jaar af met een positief exploitatieresultaat van € 40.121.

In alle opzichten was 2018 dus een goed jaar, niet in de laatste plaats omdat artistiek directeur Inez Derksen vanaf september weer parttime aan de slag ging als supervisor van *WinterZone*. Hierdoor kon artistiek waarnemer Lennart Monaster zich weer focussen op de regie van *Gewoon Held*. Vanaf december heeft Inez met hernieuwde energie al haar taken weer fulltime op zich genomen, met volop plannen voor de toekomst. En 2018 was een bijzonder jaar omdat de minister van OCW het BIS-jeugdtheater in juni beloofde met € 100.000 extra subsidie voor talentontwikkeling en cultuureducatieve activiteiten, niet alleen in 2018 maar ook in 2019 en 2020. De toekenning ervaren wij als een krachtige erkenning van de rol die wij als BIS-gezelschap spelen in de kunstbeleving van kinderen, de ontwikkeling van hun cultureel kapitaal en het opleiden van het publiek van de toekomst. Deze financiële injectie maakte het direct in 2018 al mogelijk nieuwe projecten te starten, zoals een onderzoek naar een 2+ voorstelling, bestaande activiteiten te verstevigen en meer jong talent aan ons en de regio te verbinden. In oktober ontvingen de gezamenlijke BIS-jeugdtheatergezelschappen andermaal erkenning door de toekenning van de Prijs van de Kritiek, onderstreept door een prachtig betoog over de functie en werking van het Nederlandse jeugdtheater. Het Laagland is trots hier al 18 jaar onderdeel van uit te maken.

1. Bestuur

Stichting Het Laagland wordt sinds de oprichting bestuurd volgens het raad van toezichtmodel. De tweehoofdige directie vormt het bestuur van Het Laagland, ook in 2018 bestaande uit algemeen directeur Simone Mager en artistiek directeur Inez Derksen. In het laatste kwartaal van 2017 raakte Inez Derksen uit de running, vanaf september 2018 startte zij met de opbouw van haar werkzaamheden tot volledig herstel vanaf december 2018.

achternaam	initialen	m/v	geboortejaar	functie	datum aanstelling	termijn	(neven)functies
Derksen	I.M.	v	1967	Bestuurder /directielid	13-07-2000	Onbepaald	<u>Artistiek directeur</u>
Mager	S.C.A.	v	1968	Bestuurder /directielid	01-09-2015	onbepaald	<u>Algemeen directeur</u> Bestuurslid Podium BLOOS Bestuurslid VIA ZUID

GOVERNANCE CODE CULTUUR

Stichting Het Laagland onderschrijft de negen principes van de in 2013 herziene Governance Code Cultuur en handelt overeenkomstig. Zo zijn taken, bevoegdheden en werkwijze van zowel directie/bestuur als Raad van Toezicht helder omschreven, waarborgt de Raad van Toezicht deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid in de eigen samenstelling en wordt elke vorm van belangenverstrengeling vermeden. Er zijn heldere en transparante afspraken gemaakt over de rechtspositie en bezoldiging van de directie en er wordt veel aandacht besteed aan risicobeheer door sluitende interne procedures en externe controle.

Code culturele diversiteit

Het Laagland ziet diversiteit ruimer dan alleen culturele diversiteit. Inclusiviteit is wat ons betreft een betere term omdat we dan niet alleen spreken over herkomst, maar ook over genderidentiteit of seksuele voorkeur, over het betrekken van een breed publiek zowel qua opleiding als inkomen. En - in onze praktijk niet onbelangrijk - ook over de mix van Hollands én Limburgs.

Het Laagland is overtuigd van de noodzaak om de inclusiviteit van ons gezelschap te verbeteren en dat een betere mix in de samenstelling van zowel de raad, de directie, het team en de cast daarbij van groot belang is, niet in de laatste plaats om zo ook een inclusiever publiek te bereiken. Bij openstaande vacatures is diversiteit een belangrijk maar niet vanzelfsprekend in te lossen item, zo ondervonden we bijvoorbeeld bij de casting van de nieuwe familievoorstelling *Kanonnenvoer* die eind 2019 gerepeteerd gaat worden. Het is positief dat de landelijke vraag naar acteurs met een andere achtergrond is vergroot, maar het blijkt dat de keuze voor werken buiten de Randstad niet

snel wordt gemaakt. Waar we beter in slagen, is de mogelijke aanwas van jonge professionele acteurs met een Limburgse achtergrond, voor wie Het Laagland vanuit hun jeugd soms al een vertrouwd gezelschap blijkt. Uitdaging blijft hoe we op een natuurlijke manier, wegblijvend van typecasting, acteurs met een diverse achtergrond aan ons gezelschap verbinden. En hoe we op alle posities binnen onze organisaties een inclusieve afspiegeling van de Nederlandse samenleving én van de regio waarin we vooral actief zijn vormen. Vragen die we in samenhang met onze collega's en partners moeten en willen beantwoorden.

ANBI STATUS

Het Laagland is een Algemeen Nut Beogende Instelling en heeft de bijbehorende culturele ANBI-status. Stichting Het Laagland publiceert haar jaarplannen, bestuursverslag en jaarrekening conform deze status op haar website. De stukken van 2018 worden voor 1 juli aanstaande op <https://www.hetlaagland.nl/over-ons/plannen-en-jaarverslagen> gepubliceerd.

VERANTWOORDING TOPBELONINGEN/WNT

In het kader van het beleid van de landelijke en provinciale overheid om topbeloningen te normeren en te maximeren en de daaruit voortvloeiende beleidsregels, kunnen wij melden dat de stichting twee topfunctionarissen telt die qua beloning binnen deze gestelde norm blijven:

Mevrouw S.C.A. Mager, algemeen directeur, was geheel 2018 fulltime in dienst van Het Laagland. Haar bruto loon inclusief vakantietoeslag bedroeg in 2018 € 72.696 (2016: € 71.635)

Mevrouw I.M. Derksen, artistiek directeur, was geheel 2018 fulltime in dienst van Het Laagland. Haar bruto loon inclusief vakantietoeslag bedroeg in 2018 € 64.623 (2017: € 64.537)

Er zijn geen belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen en geen beloningen betaalbaar op termijn anders dan opgebouwd pensioen.

De leden van de Raad van Toezicht verrichten hun werkzaamheden onbezoldigd.

1. Verslag Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht en het bestuur volgen de beginselen van deugdelijk bestuur en best practice bepalingen met betrekking tot cultural governance, zoals vastgelegd in de Governance Code Cultuur. De reguliere toezichttaken zijn het vaststellen van het beleidsplan, jaarbegrotingen, de keuze van de accountant en het toezien op goed, verantwoord en transparant bestuur. Daar waar nodig geeft ze het bestuur gevraagd en ongevraagd advies.

achternaam	Initialen	m/v	geboortejaar	functie	datum aanstelling	datum aftreden ¹	termijn	(neven)functies
Gubbels	J.H.M.	m	1960	voorzitter	15-04-2016	14-10-2020	1	<u>Directeur Museumplein Limburg</u> lid stuurgroep Vereniging Science Centra lid York Forum
Cremers	D.G.P.	v	1965	Lid	10-11-2016	09-05-2021	1	<u>Algemeen directeur Stichting Schippers& VanGucht</u> Lid RVT Festival Karavaan voorzitter Stichting Nachtgasten Bestuurslid Stichting Via Berlin
Vriesema-Abels	C.R.M.G.	v	1957	Lid	30-10-2017	29-04-2022	1	<u>Teamleider & senior-docent De Nieuwste Pabo</u> Bestuurslid LOPON2
George-Dovermann	A.C.M.	v	1980	Lid	20-09-2018	19-03-2023	1	lid ondersteuningsplanraad samenwerkingsverband passend onderwijs Maastricht-Heuvelland

Conform de Code Cultural Governance heeft de Raad van Toezicht in haar vergaderingen in het afgelopen jaar, mede in het kader van de toenemende aandacht voor diversiteit, haar functioneren geëvalueerd. Daarnaast heeft ze in overleg met de algemeen directeur-bestuurder een verkenning uitgevoerd naar een - voor de huidige organisatie - verbetering van het bestuurs- en governance-model. Dit heeft geleid tot een aantal aandachtspunten:

- Om meer tijd te hebben om het eigen functioneren te monitoren zal de Raad voorafgaand aan elke reguliere vergadering een korte bijeenkomst van de Raad zelf inplannen voor reflectie op het eigen functioneren.
- Het is wenselijk de functiescheiding tussen de Raad en de algemeen directeur-bestuurder aan te scherpen. Deze laatste kan zich dan binnen de toegewezen verantwoordelijkheden meer autonomie toe-eigenen, terwijl de Raad zich meer concentreert op het toezicht. Dit traject begint inmiddels goed vorm te krijgen.

¹ In de statuten van Stichting Het Laagland is vastgelegd dat de leden van de Raad van Toezicht elke 4,5 jaar aftreden en tweemaal herbenoemd kunnen worden. Voor de directieleden/bestuurders is geen maximale termijn vastgelegd.

- Er is een besluit genomen extra inspanningen te leveren om de Raad verder uit te breiden met een aantal leden om op de gewenste sterkte, verjonging en diversiteit te komen. Er wordt vooralsnog niet gekozen voor het uitzetten van vacatures, maar met het doel de diversiteit in balans te brengen, levert de Raad samen met de algemeen directeur- bestuurder een uiterste inspanning om met behulp van collega instellingen gericht te scouten binnen de doelgroepen.

VERGADERFREQUENTIE

De Raad van Toezicht van Het Laagland kwam in het jaar 2018 vier keer met de algemeen directeur- bestuurder bijeen in reguliere vergaderingen om met haar de gang van zaken te bespreken. Dit vond plaats respectievelijk op 6 maart 2018, 23 mei 2018, 18 september 2018 en 10 december 2018. In de vergadering van 23 mei 2018 werd in het bijzijn van de accountant de jaarrekening 2017 goedgekeurd en werd het bestuur decharge verleend. Tijdens deze vergadering heeft Hans Straat na een vruchtbaar lidmaatschap en voor het gezelschap stimulerend en langdurig voorzitterschap afscheid genomen. Op de vergadering van 18 september mochten we nieuw lid Anke George-Dovermann begroeten. Ook is er op regelmatige basis contact geweest tussen het bestuur en individuele leden van de Raad inzake onderwerpen, die liggen in het ervaringsveld van het betreffende lid.

Gezien de langdurige afwezigheid en het lopende re-integratie traject van artistiek directeur- bestuurder Inèz Derksen is zij slechts beperkt aanwezig kunnen zijn bij de bijeenkomsten met de Raad van Toezicht en heeft er ook geen functioneringsgesprek plaatsgevonden tussen de Raad en haar over het jaar 2018. De Raad is verheugd dat de terugkomst van de artistiek directeur zo voorspoedig verloopt en verheugt zich haar weer op de vergaderingen te mogen verwelkomen.

Het jaarlijks functioneringsgesprek met algemeen directeur- bestuurder Simone Mager over 2018 door de voorzitter Hans Gubbels en vicevoorzitter Dorine Cremers heeft plaatsgevonden op 21 januari 2019.

TERUGBLIK OP 2018

We kijken als Raad met een tevreden gevoel en met trots terug op 2018. Ondanks de nodige uitdagingen zoals het tijdelijk missen van artistieke directie, het blijven zoeken naar draagvlak en ondersteuning en het vinden van het juiste talent gezien de decentrale ligging, heeft Het Laagland zich op positieve wijze en conform eerdere ambities en doelstellingen verder kunnen ontwikkelen. De financiële basis en het gevoerde beleid is krachtig. Waar nodig zijn organisatorische maatregelen doorgevoerd of in werking gezet, zowel op het personele vlak als de professionalisering van de bedrijfsvoering op alle niveaus.

Ook artistiek heeft Het Laagland zowel inhoudelijk als ook qua bereik een succesvol jaar achter de rug zoals te lezen is in het verslag van de directie. Dit verdient zonder meer een bijzonder compliment aan de directie en medewerkers van Het Laagland. De Raad heeft veel waardering voor de wijze waarop zij zich hebben ingezet met dit goede resultaat als uitkomst. Wij verwachten dat deze positieve ontwikkeling de komende jaren kan worden voortgezet en wensen hen nu reeds succes met de voorbereidingen op de aankomende hernieuwde meerjarige subsidie aanvraag voor de BIS en de Provincie Limburg.

Natuurlijk is het ook op zijn plaats om alle partners en anderen die bijdragen aan Het Laagland te bedanken, Het Ministerie van OCW en de Provincie Limburg echter in het bijzonder voor hun structurele steun die daarmee het maatschappelijk belang van jeugdtheater en talentontwikkeling onderstrepen en de activiteiten van dit prachtige gezelschap mogelijk maken.

Namens de Raad van Toezicht, Hans Gubbels

Sittard-Geleen, 26 maart 2019

2. Reflectie op exploitatieresultaat en financiële positie

Het Laagland wordt in de periode 2017-2020 structureel gefinancierd door zowel het Ministerie van OCW als onderdeel van de culturele basisinfrastructuur 2017-2020 en door de Provincie Limburg in het kader van het Cultuurplan 2017-2020. Met de gemeente Sittard-Geleen, onze thuisbasis, bestaat geen structurele subsidierelatie.

In juni 2018 ontving Het Laagland vanuit het ministerie van OCW zoals alle BIS-jeugdtheater-gezelschappen een extra subsidie van € 100.000 voor talentontwikkeling en cultuureducatieve activiteiten. Het Laagland ziet dit als erkenning van het belang van jeugdtheater en de rol die wij spelen als het gaat om talentontwikkeling en cultuureducatie en als een tegemoetkoming om de financiële achterstand in te halen die het BIS-jeugdtheater kent ten opzichte van theatergezelschappen die zich op een volwassen publiek richten. Het Laagland heeft vanuit dit extra budget een aantal nieuwe projecten kunnen realiseren en daarnaast een aantal bestaande activiteiten versterkt.

De begroting 2018 waartegen de jaarrekening 2018 wordt verantwoord, is de begroting zoals ingediend bij OCW in juni 2018 in opmaat naar de toekenning van deze extra gelden. Met de Provincie Limburg is overeengekomen dat ook zij deze begroting hanteren, de in oktober 2017 bij de Provincie ingediende begroting 2018 is zodoende komen te vervallen.

De Provincie Limburg liet per 14-12-2018 weten dat de structurele subsidie over dat jaar per abuis niet was geïndexeerd. Dit bedrag van € 6.900 is in 2018 niet meer besteed en is volledig terug te vinden in het exploitatieresultaat.

VERANTWOORDING EXTRA GELDEN TALENTONTWIKKELING EN CULTUUREDUCATIE

Op het talentproject *Winterzone*, een coproductie met netwerkorganisatie voor talentontwikkeling in Limburg VIA ZUID, hebben we fors kunnen inzetten dan begroot. De extra investering behelsde onder meer de aankleding van het festivalplein en de route-acts van Jong Laagland-spelers alsmede de uitbreiding van het aantal voorbereidende productie-uren. Karlijn Hamer en Bram van Helden hebben door deze injectie artistiek onderzoek kunnen doen naar een muzikale voorstelling voor peuters. Met deze specifieke doelgroep heeft Het Laagland nog geen ervaring, maar er leeft al wel langer artistieke nieuwsgierigheid naar deze leeftijdscategorie.

Lennart Monaster blijft breder dan uitsluitend als regisseur aan Het Laagland verbonden, maar treedt niet toe tot de artistieke staf van Het Laagland. Monaster ziet zijn kansen voor artistieke ontwikkeling het grootst als hij zich als regisseur ook aan andere gezelschappen verbindt en daarmee is Amsterdam een betere uitvalsbasis dan Zuid-Limburg. De tourneevoorstelling *Gewoon Held* is versterkt met het sounddesign van Kaveh Vares & Rutger Muller en de toevoeging van regieassistent Silke van Kamp. Het aantrekken van een kwartiermaker voor de ontwikkeling van een Laagland LAB is niet gerealiseerd, voor dit gesprek was in het laatste kwartaal van 2018 gezien de prioriteit van *WinterZone* en de beschikbaarheid van de artistiek directeur geen ruimte. De versterking van de bestaande educatieve projecten betreft zowel de klassenvoorstelling *De saaiste schoolreis uit de geschiedenis van het universum* als de trailervoorstelling *In het Zuiden ligt alles anders*.

Hiernaast een overzicht van de besteding van deze extra gelden.

	2018 - project/voorstelling	categorie	maker(s) / toelichting	begroot	realisatie
a	Gewoon Held (tourneevoorstelling)	talent	soundscore Kaveh Vares & Rutger Muller	€ 5.000	€ 6.500
b	Gewoon Held (tourneevoorstelling)	talent	regieassistent Silke van Kamp	€ 9.250	€ 8.093
c	Ontwikkeling Laagland LAB	talent	Kwartiermaker	€ 2.500	€ 0
d	TOON (tijdens Winterzone)	talent jongeren	Karlijn Hamer	€ 17.850	€ 17.850
e	Winterzone	talent	Celine Daemen, Hendrik Kegels, Mayke Roels	€ 15.000	€ 30.561
f	Extra dienstverband regisseur	talent/medior	Lennart Monaster	€ 11.000	€ 16.857
g	artistiek onderzoek 2+	talent/educatie	Karlijn Hamer, Bram van Helden	€ 10.000	€ 9.772
h	Theaterwerkplaats JLL/TLNT	talent jongeren	Coördinatie	€ 1.500	€ 1.500
i	Versterking bestaande projecten	educatie	diverse projecten	€ 11.700	€ 4.264
j	Versterking formatieplaats educatie	educatie	uitbreiding met 0,2 fte	€ 6.200	€ 4.603
TOTAAL 2018				€ 90.000	€ 100.000

RESULTAAT EN RESERVEVORMING

2018 kent een positief exploitatieresultaat van € 40.121, waar in de begroting 2018 was uitgegaan van een resultaat van € 9.185.

Conform de OCW-voorschriften is er een dotatie van € 19.728 gedaan aan het Bestemmingsfonds OCW op basis van het aandeel van de OCW-subsidie 2018 in de totale baten. Zodoende bedraagt dit fonds nu € 29.250. De stand van het bestemmingsfonds restant subsidie OCW 2013-2016 is onveranderd € 30.888. Het Ministerie van OCW heeft september 2017 toestemming gegeven om dit saldo in de lopende periode 2017-2020 aan te wenden voor onze activiteiten.

De egalisatiereserve Provincie Limburg bedraagt per 31 december 2018 € 65.828. Hier heeft conform de provinciale richtlijn een dotatie plaatsgevonden van € 9.626. Het huidige saldo van € 65.828 is € 13.043 hoger dan het plafond van 15% van de jaarlijkse provinciale subsidie. De provincie heeft eerder laten weten dit plafond eerst na afloop van deze kunstenplanperiode te hanteren.

Het Laagland zal in 2020 een groot deel van zowel de Provinciale Egalisatiereserve als het Bestemmingsfonds OCW en het restant OCW 2013-2016 besteden aan zijn activiteiten. Met Festival Cultura Nova zijn we in vergevorderd overleg over een locatievoorstelling in Heerlen tijdens de 30-jarige editie van dit festival op basis van een nieuwe tekst van Benny Lindelauf en wordt een korte reprise van *Zujerleech* onderzocht ter gelegenheid van het 45ste herdenkingsjaar van de DSM-ramp waarop deze voorstelling zich baseert.

BALANS

Op 31 december 2018 beschikt Stichting Het Laagland over een eigen vermogen van € 226.448, in 2017 was dit € 186.327. Het eigen vermogen bestaat voor 55% uit beide bestemmingsfondsen OCW en de egalisatiereserve Provincie Limburg.

Als gevolg van reeds voor 2019 vooruitontvangen subsidies van de Provincie Limburg is er sprake van overliquiditeit. Indien deze bedragen niet in de berekening worden meegenomen, is de solvabiliteit 38,5% (2017: 43%).

REFLECTIE OP ONDERNEMERSCHAP EN EIGEN INKOMSTEN

Het Laagland behaalde in 2018 met indirecte activiteiten, publieksinkomsten, coproductiebijdragen en bijdragen van particuliere fondsen een eigen inkomstenpercentage van **33%**, berekend als aandeel van de totale structurele subsidie (begroot: **30,3%**: 2017 **42,5%**)

Dit percentage laat zien dat Het Laagland een ondernemende bedrijfsvoering kent, in staat is om extra projectmiddelen te verwerven en met succes samenwerkingsverbanden aangaat, met name met partijen in de eigen regio zoals VIA ZUID en Toneelgroep Maastricht.

Met een eigen inkomstenpercentage van 33% voldoet Het Laagland ruimschoots aan de minimumnorm van 19,5% zoals deze geldt voor het jeugdtheater. Bijzonder was de samenwerking met de Stichting Sponsoring Museum Het Domein onder private fondsen. Deze stichting stelde € 23.000 ter beschikking aan het onderwijs in Sittard om de trailervoorstelling *FlikFlak* gratis bij te wonen, inclusief bijbehorende workshops in de klas.

Eigen inkomsten 2018	2018 begroting		2018 realisatie		2017 realisatie	
publieksinkomsten	15,8%	€ 165.651	17,3%	€ 185.912	27,7%	€ 263.550
coproducties	7,6%	€ 79.300	8,3%	€ 89.600	6,5%	€ 61.751
overige directe inkomsten	2,7%	€ 27.833	2,5%	€ 27.232	3,4%	€ 32.590
private middelen	2,0%	€ 20.740	2,2%	€ 23.840	0,2%	€ 1.600
indirecte opbrengsten	2,2%	€ 22.830	2,6%	€ 27.469	4,6%	€ 43.908
	30,3%	€ 316.354	33,0%	€ 354.053	42,5%	€ 403.399

Het Laagland heeft in 2018 zijn algemene reserve verder uitgebouwd naar circa € 100.000, waarmee een eventuele toekomstig tegenvallend resultaat kan worden opgevangen. Het Laagland heeft naast het vaste team een flexibel netwerk van theaterprofessionals dat op projectbasis ingeschakeld kan worden, waardoor we zowel op kansen kunnen inspelen als op tegenvallers kunnen anticiperen. De beheerlasten betroffen in 2018 27,8% van de totale lasten, waar 28,1% begroot was (realisatie 2017: 28,1%).

RESULTAAT VERSUS BEGROTING

De gehanteerde begroting 2018 betreft de versie zoals ingediend bij OCW op 13-6-2018 en overgenomen door de Provincie Limburg.

Hieronder volgt een korte toelichting op de verschillen tussen de functionele exploitatierekening 2018 (blad 6 & blad 7) en de begroting 2018 groter dan 10K. De nummering correspondeert met de functionele exploitatierekening.

BATEN

EIGEN INKOMSTEN

1. De publieksinkomsten binnenland zijn 11K hoger dan begroot, met name door extra speelbeurten en goede zaalbezetting van *Joris & De Drakentemmers*, wat gunstig was voor de partage-inkomsten.
6. De 5 speelbeurten van *Expeditie Peter Pan* in Schotland leverde 10K aan publieksinkomsten buitenland op die niet in de begroting waren opgenomen.

7. De totale publieksinkomsten zijn in 2018 (185K) 20K hoger dan begroot (165K). Ten opzichte van 2017 zijn de totale publieksinkomsten gedaald (realisatie 263K). Reden is onder meer dat de tourneevoorstelling *Gewoon Held* door de noodzakelijke regieovername later dan oorspronkelijk voorzien van start is gegaan en zodoende uitsluitend in december speelbeurten telde. Hierdoor zijn zo'n 30 speelbeurten met 45K aan potentiële inkomsten niet gerealiseerd in 2018. De aangepaste planning was reeds in de begroting van juni doorgevoerd. Daarnaast zijn de opbrengsten van de gezamenlijke klassenvoorstelling *De saaiste schoolreis* in 2018 conform afspraak binnengekomen bij Toneelgroep Maastricht, waar de opbrengst van voorganger *Dream On* in 2017 is geïnd door Het Laagland.

9. De post vergoeding coproducent is 10K gestegen tot 90K, extra bijdrage van VIA ZUID voor de coproducties *FlikFlak* en *WinterZone*.

SUBSIDIES

21. De structurele subsidie van OCW is per september 2018 geïndexeerd tot 721K.

22. De Provincie Limburg heeft in december van 2018 alsnog een indexering van 2% toegepast.

26. De incidentele publieke subsidies betreffen 15K van de provincie betreffende de Theaterontmoeting 2018 en 24K van de gemeente Sittard-Geleen voor het talentprogramma voor jonge amateurs, TLNT genaamd.

LASTEN

BEHEERSLASTEN

2. De beheerslasten materieel zijn 12K gestegen. Dit betreft onder meer onvoorziene uitgaven ter vervanging van de kantoorserver inclusief de benodigde software (7K).

ACTIVITEITENLASTEN

5. De activiteitenlasten materieel zijn 36K hoger dan begroot. Dit betreft voornamelijk uitvoeringskosten van *WinterZone* en *Joris & De Drakentemmers*.

GOED WERKGEVERSCHAP

Het Laagland past de CAO Theater & Dans 2016-2019 integraal toe. Ook bij de honorering van freelance medewerkers wordt de CAO-salaristabel als grondslag voor de dagtarieven genomen. Daarmee volgt Het Laagland de Fair Practice code.

De vaste formatie is in 2018 ten opzichte van 2017 met 6,43 fte iets afgenomen ten opzichte van 2017 (6,53 fte). Het aantal personeelsleden met een tijdelijk contract is gestegen van 6,66 fte naar 7,02 fte. De totale omvang van het team met een dienstverband is gestegen van 13,19 in 2017 naar 13,45 fte. De omvang van inhuur van ZZP-ers bedroeg in 2018 288K tegenover 319K in 2017. Het werken met tijdelijke contracten en inhuur van personeel zorgt enerzijds voor de benodigde flexibiliteit en vermindert het bedrijfsrisico, anderzijds is meer verbondenheid aan Het Laagland zowel voor de continuïteit van onze bedrijfsvoering als vanuit het oogpunt van arbeidszekerheid voor medewerkers van belang.

In 2018 is de handhaving van de wet DBA opnieuw uitgesteld, wat maakt dat de onduidelijkheid bij met name zelfstandig werkende technici en productieleiders helaas is blijven voortbestaan.

3. Publieksbereik en inhoudelijke reflectie

PUBLIEKSBEREIK: 29.418 BEZOEKERS + 4.362 DEELNEMERS

Het Laagland heeft in 2018 met 338 voorstellingen een publiek van 29.418 bezoekers bereikt. Daarnaast hebben we met workshops en overige activiteiten 4.632 deelnemers aan ons verbonden. Het totale bereik in 2018 komt daarmee op een publiek van 33.780.

Het Laagland heeft aangegeven over de periode 2017-2021 met voorstellingen minimaal 100.000 bezoekers te bereiken. De tussenstand na twee jaar is 64.315 bezoekers. Aan de Provincie Limburg hebben we voor 2018 een publieksbereik van 28.505 en 2.300 deelnemers aan overige activiteiten afgegeven. Deze streefcijfers zijn dus ruim behaald.

In de jaarrekening 2018 is het volledige prestatieoverzicht 2018 (blad 24) opgenomen.

Hieronder een overzicht van de in 2018 gerealiseerde voorstellingen/projecten, inclusief het publieksbereik en het aantal speelbeurten. Voor verdere informatie over deze voorstellingen wordt verwezen naar het uitgebreide overzicht in de bijlage.

nieuwe eigen producties (3)	Leeftijd	bezoekers	aantal	soort
Gewoon Held	8+	1.816	10	tournee
Theater na de Dam	10+	132	1	locatievoorstelling
Woesj!	2+	110	4	talentontwikkeling
nieuwe co-producties (5)				
De Saaiste Schoolreis ... van het universum	14+	3.388	121	klassenvoorstelling
Het meisje en het water (WinterZone)	9+	540	12	locatievoorstelling
Microlepidoptera (WinterZone)	9+	540	12	locatievoorstelling
Sneeuwen (WinterZone)	9+	540	12	locatievoorstelling
TOON (WinterZone)	9+	541	6	locatievoorstelling
reprise eigen producties (5)				
Joris & De Drakentemmers	8+	12.926	68	tournee
De Kleine Cowboy	4+	6.267	46	tournee
Expeditie Peter Pan	8+	937	5	buitenland
In het Zuiden ligt alles anders	10+	81	2	trailervoorstelling
FlikFlak	12+	1.264	27	trailervoorstelling
reprise coproductie (1)				
Dream On	14+	336	12	klassenvoorstelling
		29.418	338	

Het aantal voorstellingen in 2018 betrof 338 uitvoeringen, waar er 270 waren geraamd. Dit hogere activiteitsniveau wordt voornamelijk verklaard door de afzet van extra speelbeurten van geplande titels, zoals de *De saaiste schoolreis* (21 extra speelbeurten) en *Joris & De Drakentemmers* (10 extra speelbeurten) en *FlikFlak* (20 extra voorstellingen). De extra speelbeurten zijn vooral in Limburg gerealiseerd. Daarnaast is er sprake van nieuw ontwikkelde activiteiten, wat geldt voor *Woesj!* en reprises op uitnodiging zoals *Dream On* in Venlo.

REGIONALE SPREIDING

Naast de tourneevoorstellingen van *Joris & De Drakentemmers*, *Gewoon Held* en *De Kleine Cowboy*, die volop door Nederland en België en dus ook in Limburg hebben getoerd, is Het Laagland in 2018 in de eigen provincie zeer actief met kleinschaliger voorstellingen waar we ons publiek in een intieme setting of op een bijzondere locatie hebben ontmoet. In 2018 varieerde dat van klaslokaal tot voormalige kapel en onze mobiele theatertrailer. In 2018 vond 69% van onze voorstellingen plaats in de eigen provincie, wat past bij de beleidslijn voor de kunstenplanperiode om een hoger activiteitsniveau in de eigen provincie te realiseren door in te spelen op regionale verhalen en daarnaast nieuwe makers uit de eigen regio aan ons te verbinden. In 2018 was de theaterroute *WinterZone*, die we december 2018 realiseerden, daar een uitstekend voorbeeld van. Doordat we bewust andere locaties opzoeken dan standaard podia en kiezen voor de impact van intimiteit, is de maximale capaciteit van dit soort activiteiten lager dan bij zaalactiviteiten. Dat is dan ook terug te zien in het verschil tussen activiteitsniveau en publieksbereik in Limburg: 44% van onze bezoekers bereikten we in 2018 in Limburg.

PRESTATIEOVERZICHT 2018 HET LAAGLAND	Planning	Realisatie
PUBLIEKSFUNCTIE - uitvoeringen		
a. uitvoeringen in Limburg, waarvan in	175	232
Standplaats	67	115
Limburg overig	108	117
b. uitvoeringen in de rest van Nederland	72	68
c. uitvoeringen in het buitenland	23	38
Totaal aantal uitvoeringen	270	338
PUBLIEKSFUNCTIE – bezoekers		
a. aantal bezoekers in Limburg	14.095	13.059
b. aantal bezoekers in de rest van Nederland	11.385	11.468
c. aantal bezoekers in het buitenland	3.025	4.891
Totaal aantal bezoekers	28.505	29.418
OVERIG		
a. aantal educatieve activiteiten	194	246
b. aantal deelnemers educatieve activiteiten	2.300	4.362

INTERNATIONALE WERKING

Door onze vestiging in Zuid-Limburg is het buitenland voor Het Laagland nooit ver. Vlaanderen is gezien het gezamenlijke taalgebied en de niet grotere reisafstand dan binnen Nederland, onderdeel van onze reguliere werking. Hier waren we in dit jaar 31 keer actief, een combinatie van schoolvoorstellingen van *De Kleine Cowboy*, *Joris & De Drakentemmers* en de klassenvoorstelling *De saaiste schoolreis. Expeditie Peter Pan* telde vijf Engelstalige speelbeurten in Edinburgh en *Joris & De Drakentemmers* is twee keer, voorzien van Franse boventitels, gespeeld in Reims tijdens het festival Scenes d'Europe. De grens richting de Duitse Euregio is, ondanks het feit dat deze slechts op een aantal kilometers van Het Laagland verwijderd is, niet zomaar geslecht. Door de afwezigheid van Inez Derksen is in 2018 op dit terrein helaas geen speciale actie ondernomen. Wel is de Duitse vertaling van de klassenvoorstelling *Dream On* inmiddels een feit. De voorgenomen reprise in najaar 2020 van

de coproductie *Vreemde Eend* met Sally Dansgezelschap Maastricht biedt gezien het niet-talige karakter van deze voorstelling mogelijkheden voor verkoop in de Duitse Euregio.

OVERIGE ACTIVITEITEN

In 2018 realiseerde Het Laagland in totaal 246 overige activiteiten met een publieksbereik van 4.362 deelnemers (raming: 194 activiteiten met 2.300 deelnemers). De 58 schoolgebonden activiteiten met 1.563 deelnemers betroffen onder meer de *FlikFlak*-workshop. De openbare activiteiten beslaan de repetities van Theaterwerkplaats Jong Laagland, het bijbehorende TLNT-programma en de provinciale Theaterontmoeting. Hierover meer in het hoofdstuk Talentontwikkeling.

NIEUW EN DIVERS PUBLIEK

Locatievoorstellingen en voorstellingen met een thema passend bij de regio waarin we gevestigd zijn, vormen een goede aanpak om nieuw publiek te bereiken. Bij *WinterZone* werkte de combinatie van jong talent op erfgoedlocaties in Sittard en het koppelen van deze losse voorstellingen tot een theaterroute goed, waardoor we publiek trokken dat normaliter niet op jong talent af zou komen. Hoewel de voorstellingen geschikt waren voor publiek vanaf 9 jaar, zagen we een zeer gemêleerd publiek van jong tot oud zich aansluiten.

Voor *TOON* lieten vijf jongeren zich inspireren door de uit Sittard afkomstige kleinkunstenaar Toon Hermans – zelfs voor jongeren uit deze gemeente overigens geen bekende naam – waardoor we ook een brug sloegen naar publiek dat normaliter niet automatisch de connectie met Het Laagland maakt. *Theater na de Dam* is ook een voorbeeld van een voorstelling in Sittard die speelde op locatie en waarvoor de makers samen met hun jonge spelers via interviews lokale verhalen opdiepten. *Woesj!* is een onderzoek naar de wijze waarop Het Laagland peuters via ouders of peuterspeelzalen kan verbinden. Het merendeel aan bezoekers bereikte Het Laagland in 2018 via de reguliere tournees, zowel voor een familiepubliek als voor scholen. Kinderen blijven daarmee de primaire doelgroep van Het Laagland. Net als de jongeren die we ontmoeten in de klas of in onze trailer. En in hun kielzog al hun ouders, verzorgers en docenten.

De vooruitlopende rol die het Nederlandse jeugdtheater binnen de podiumkunsten op het gebied van inclusiviteit speelt, wordt breed geroemd. Ook Het Laagland bereikt via onze school- en klassenvoorstellingen een breder en inclusiever publiek dan bij vrije voorstellingen. Maar in Limburg is de samenstelling van de bevolking en dus van de basis- en middelbare scholen minder divers dan in de Randstad. In steden als Amsterdam en Rotterdam is het percentage inwoners met een niet-westerse afkomst 35%, in onze thuisbasis Sittard-Geleen is dit 6,2%, in Maastricht 9,7% en in Heerlen 8,7%. Roermond kent de hoogste diversiteit van Limburg met 13,3%² inwoners van niet-westerse afkomst. Daarentegen kennen we zeker in Zuid-Limburg een hoger aandeel westerse migranten, 17,3% ten opzichte van een landelijk gemiddelde van 9,6%.

---

² Cijfers NEIMED september 2015

MARKETING

Social media en het genereren van vrije publiciteit blijven belangrijke pijlers in onze marketing. De première van *Gewoon Held* en de theaterroute *WinterZone* trokken in 2018 de meeste media-aandacht. In 2018 zijn we met 100 berichten in de pers verschenen, 58% online en 42% offline. De advertentie/mediawaarde (excl. doorplaatsingen) bedroeg € 184.582. Van deze mediawaarde is 90% bereikt met printmedia.

Het Laagland lanceerde in februari een nieuwe website die aansluit bij de vernieuwde corporate huisstijl die eind 2017 is ingezet. Tijdens interne strategische sessies zijn klantprofielen en *customer journeys* per persona vastgesteld die leidend zijn voor onze uitingen en ook de basis vormden voor de ontwikkeling van de website. Het aantal websitebezoekers is licht gestegen. Het meeste verkeer op onze website komt binnen via organisch zoekverkeer, voornamelijk via zoekmachine Google. Het

aantal volgers op Facebook stijgt licht. De verwachting is dat dit zal stagneren ten gunste van Instagram, op dit kanaal is Het Laagland sinds december 2017 actief. Het Laagland laat zich voor een effectieve inzet van onder meer Google Adwords/Ad Grants, adviseren door het social media bureau Afdeling Online. In samenhang met de nieuwe website is het e-mailmarketingtool MailChimp in gebruik genomen. Het aantal abonnees op onze nieuwsbrief is stabiel. De openratio die we in 2018 bereikten is met 36,4% binnen de branche Arts & Artist hoog, gemiddeld is dit 21,5%. Dit betekent dat 1 op de 3 ontvangers van onze nieuwsbrief deze ook daadwerkelijk opent. De nieuwe AVG privacywetgeving zoals ingevoerd per mei 2018 is op alle adresbestanden en processen doorgevoerd.

Het Laagland
Gepubliceerd door Quincy Grootjans · 7 maart 2018 ·

Scholieren van 17 brugklassen van Trevianum Scholengroep zien deze en volgende week Flikflak, een spannende trip door het leven van topturnster Wynn. Ze neemt de brugklassers mee in haar wereld van perfectie, rivaliteit en liefde. Presteren en nog eens presteren. Maar eerlijk is eerlijk: in deze prestatie maatschappij krijgen niet alleen volwassenen een burn-out, maar ook jongeren steeds vaker. Hoe ver ga jij om gezien te worden? Nadat 450 brugklassers van Trevianum Flikflak hebben meegemaakt, gaan we naar de brugklassen van het Graaf Huyin College en het DaCapo College.

Het feit dat we voor deze scholen kunnen spelen is mede mogelijk gemaakt door Stichting Sponsoring Het Domein.

Actrice: Jennifer Welts, regisseur: Loek de Bakker, schrijver: Annet Bremen.
#burnout #presteren #flikflak #theaterwaarjevangrooit #hetlaagland #viazuid

Prestaties van je bericht

3.289 Bereikte personen

78 Reacties, opmerkingen en deelacties

62 Leuk	13 Op bericht	49 Op deelacties
6 Geweldig	0 Op bericht	6 Op deelacties
4 Opmerkingen	4 Op bericht	0 Op gedeeld bericht
6 Gedeeld	6 Van bericht	0 Op gedeeld bericht

551 Klikken op berichten

113 Fotoweergaven	1 Klikken op link	437 Overige klikken
-------------------	-------------------	---------------------

NEGATIEVE FEEDBACK

0 Bericht verbergen	0 Alle berichten verbergen
0 Rapporteren als spam	0 Pagina niet meer leuk vinden

Gerapporteerde statistieken kunnen achterlopen op wat er in berichten wordt weergegeven

Genereer meer vind-ik-leuks, opmerkingen en deelacties
Promoot dit bericht voor € 8 om maximaal 6.800 mensen te bereiken.

3.289 Bereikte mensen	629 Betrokkenheidsacties
-----------------------	--------------------------

Bericht promoten

Rachel Castermans, Fabian Huijts en 10 anderen · 4 opmerkingen · 6 keer gedeeld

Het collectieve Nederlandse jeugdtheater won de Centercom-buitenreclamecampagne ter waarde van € 50.000. De campagne *Live is Leuker* moet het publiek stimuleren om naar het theater te gaan. De driehoekenborden die onderdeel zijn van deze campagne, zijn t/m december 2019 door heel Nederland te zien en verwijzen door naar de site www.theaterislive.nl. Alle 23 jeugdgezelschappen (BIS en FPK) van Nederland ondersteunden de totstandkoming van deze campagne. Het Laagland, STIP Theaterproducties en De Stilte namen hierbij het voortouw, na de wedstrijd fase ondersteund door het bureau van de NAPK.

SAMENWERKINGEN

Hieronder een overzicht van onze samenwerkingen en partners in 2018.

PROJECTEN GERICHT OP SAMENWERKING PROFESSIONEEL

1. *WinterZone* theaterroute gericht op talentontwikkeling en erfgoedlocaties VIA ZUID
2. *De saaiste schoolreis uit de geschiedenis van het universum*: klassenvoorstelling coproductie TgM
3. *In het Zuiden ligt alles anders*: coproductie met VIA ZUID
4. *Flikflak*: coproductie met VIA ZUID
5. *Buren & Bagage*: onderzoekstraject Lectoraat Autonomie en Openbaarheid in de Kunsten Zuyd Hogeschool

PROJECTEN GERICHT OP SAMENWERKING JONGEREN (AMATEUR)

1. *TLNT*: talentontwikkeling jonge amateurspelers: met Jeugdtheaterschool Lef (Geleen)
2. *Theaterontmoeting*: workshopweekend voor jonge amateurspelers uit Limburg i.s.m. Kumulus (Maastricht)
3. *Theater na de Dam*: jongerenproductie 4 mei i.s.m. Stichting Theater na de Dam
4. *Kindermonument*: voorstelling basisschool leerlingen groep 8 tijdens Algemene Dodenherdenking

AANTAL SAMENWERKINGSPARTNERS

1. Via Zuid (*WinterZone*, *FlikFlak*, *In het Zuiden ligt alles anders*)
2. Toneelgroep Maastricht (*De Saaiste Schoolreis uit de geschiedenis van het universum*)
3. Stichting 2+ Producties (*Woesj!*)
4. Gemeente Sittard-Geleen/Wentjerdruim (*WinterZone*)
5. Lectoraat Autonomie en Openbaarheid in de kunsten Zuyd Hogeschool (onderzoekstraject *Buren & Bagage*)
6. Gemeente Sittard-Geleen (*Kindermonument*)
7. Centrummanagement Sittard (diverse evenementen o.a. *Kènjèrfest*)
8. Stichting Sponsoring Het Domein (*FlikFlak*)
9. Stichting Theater na de Dam (jongerenproductie 4 mei)
10. Sally Dansgezelschap Maastricht (dramaturgisch advies Inèz Derksen *KEIHARD*)
11. Munttheater Weert (ontwikkeling theatrale rondleiding)
12. Schouwburg De Domijnen (Op de Bank, ontwikkeling theatrale rondleiding, intro-avond *WinterZone*)
13. Kumulus (programma-inhoud Theaterontmoeting)
14. Theaterschool Lef (TLNT: talenttraject gemeente Sittard-Geleen)

5. Talentontwikkeling

Het Laagland is vanwege onze expertise in het produceren van kwalitatief goed en veelzijdig theater voor een jong publiek de perfecte ontwikkelplek in Limburg voor makers die zich willen verhouden tot een jong publiek. Het coachen van jong en nieuw talent vormt een organisch onderdeel van onze werking als gezelschap. Insteek is om makers door de combinatie van uiteenlopende projecten een langere tijd aan ons te verbinden. VIA ZUID was in 2018 opnieuw onze belangrijkste samenwerkingspartner als het gaat om talentontwikkeling. In 2018 was de theaterroute *WinterZone* op het terrein van talentontwikkeling het meest omvangrijke project van 2018.

WINTERZONE

De theaterroute *WinterZone* voerde het publiek langs een aantal erfgoedlocaties in het oude centrum van Sittard waar de jonge makers Hendrik Kegels (Antwerpen, 1996), Celine Daemen (Maastricht, 1995) en Mayke Roels (Roermond, 1990) ieder een zelfstandige productie van circa 25 minuten voor ontwikkelden. Inez Derksen nam in september 2018 de supervisie over van Saartje Hoogland (VIA ZUID) en Lennart Monaster. *TOON* van Karlijn Hamer (Sittard, 1989) was eveneens onderdeel van *WinterZone*. De locaties werden verbonden door acts van spelers van Theaterwerkplaats Jong Laagland onder leiding van Hanneke Som (Zevenaar, 1982).

december: Inez Derksen heet voor aanvang het publiek van *WinterZone* welkom

De specifieke coaching van de makers was in handen van uiteenlopende theatermakers zoals Lieke Benders (Hoge Fronten), Pauline Kalker (Hotel Modern), Sybrand van der Werf (Opera Compact) en Myriam van Gucht (Schippers&VanGucht). De jonge makers zijn geselecteerd op basis van hun concepten in afstemming tussen VIA ZUID en Het Laagland waarbij de wil om zich te verhouden tot een jong publiek centraal stond. De Vlaming Hendrik Kegels had niet eerder voor Het Laagland gewerkt, Mayke Roels en Celine Daemen zijn wel eerder voor Het Laagland actief geweest, onder meer als regieassistent maar ook als zelfstandig maker. Ook Karlijn Hamer was als actrice in *Meester van de Zwarte Molen* en *Joris & de Drakentemmers* eerder verbonden aan Het Laagland. We zijn trots

dat we via *WinterZone* vier jonge talenten uit deze streek een connectie met regionaal publiek hebben kunnen laten maken en hun makerschap zo verder is verdiept.

De vier *WinterZone*-makers zijn ook in 2019 voor uiteenlopende projecten aan Het Laagland verbonden. Zo maakt Hendrik Kegels samen met jongeren de editie 2019 van *Theater na de Dam*, werkt Karlijn Hamers samen met beeldend kunstenaar Bram van Helden (Hengelo, 1988) verder aan de peutervoorstelling *Woesj!* en wordt *Het Meisje en het Water* onder de vlag van VIA ZUID en Het Laagland doorontwikkeld tot een tourneevoorstelling door makers Mayke Roels, Heléne Binder en Ischa den Blanken (Deventer, 1991)

“Door WinterZone hebben we kunnen onderzoeken hoe tekeningen theateraal ingezet kunnen worden en ondersteuning kunnen bieden aan een verhaal. We hebben een eigen stijl gevonden waar vele mogelijkheden liggen dit in te kunnen gaan zetten bij nieuwe projecten en het verder te ontwikkelen. We wilden ons als spelende makers ontwikkelen; zelf op de vloer staan en maken. Hierin zijn we enorm gegroeid.”

Mayke Roels en Heléne Binder over *Het Meisje en het Water*

VERDERE TALENTONTWIKKELING

Lennart Monaster was in de eerste helft van 2018 tijdens de afwezigheid van Inez Derksen actief als artistiek waarnemer. Deze fase voor Lennart een waardevolle stoomcursus artistiek leiderschap en is de voortgang van een aantal toekomstige projecten niet in gevaar gekomen. Zo is de selectie van makers voor *WinterZone* tussen Lennart en Saartje Hoogland van VIA ZUID tot stand gekomen en heeft Lennart bijgedragen aan de ontwikkeling van toekomstige seizoenen en Het Laagland ook artistiek vertegenwoordigd op gremia zoals de Stedelijke Cultuurregio Zuid. Op die manier hebben we van de nood een deugd weten te maken en kunnen investeren in Lennarts artistieke kwaliteiten in breedste zin van dat woord. Na de terugkomst van Inez in september heeft Lennart zich kunnen concentreren op de regie van *Gewoon Held*, zijn eerste familievoorstelling. Voor de ontwikkeling van het tekstmateriaal voor deze voorstelling en zijn schrijverschap in het algemeen heeft Lennart een ontwikkelingstraject gevolgd bij huisschrijver Benny Lindelauf.

“In 2018 heb ik een soort stoomcursus artistiek leiderschap gehad, ‘hands on’ en in de volle breedte van het vak, met uitstekende begeleiding van de algemeen directeur. Ik heb me aan alle kanten verder ontwikkeld en die vruchten draag ik trots met me mee.”

Lennart Monaster over zijn artistieke waarneming

Silke van Kamp, in 2017 afgestudeerd aan de Toneelschool Maastricht, is als regieassistent bij *Gewoon Held* positief opgevallen en is inmiddels een makertraject bij VIA ZUID gestart. In 2019 versterkt zij Lennart Monaster opnieuw als regieassistent bij diens nieuwe 8+ voorstelling *Kanonnenvoer*.

Woesj! is een onderzoek van Karlijn Hamer en Bram van Helden naar een beeldende voorstelling voor peuters. Het Laagland had al langer de artistieke behoefte om zich te verhouden tot de 2+ doelgroep en de extra subsidie vanuit OCW maakte dit mogelijk. Bijzonder is dat *Woesj!* weliswaar een aantal toonmomenten heeft gehad, maar dat de nadruk echt mocht liggen op onderzoek. Ook voor Inez Derksen die als coach bij dit onderzoek betrokken was, vormde dit traject een inspirerende kennismaking met deze nieuwe doelgroep. Bij de ontwikkeling is gebruik gemaakt van de expertise

van Ingrid Wolfs, artistiek directeur van Stichting 2+ Producties. *Woesj!* is in april 2019 te zien als onderzoeksvoorstelling op het Festival Twee Turven Hoog in Almere.

FlikFlak, de trailervoorstelling over prestatiedrang zag eind 2017 tijdens Cultura Nova Jeugd het licht en heeft in 2018 twee speelrondes gemaakt langs met name brugklassen in Sittard-Geleen. Zowel met auteur Annet Bremen (Heerlen, 1986) als regisseur Loek de Bakker (Zoeterwoude, 1992) zijn er plannen voor de nabije toekomst voor nieuwe samenwerkingen.

In het Zuiden ligt alles anders van Mayke Roels en Nina Willems is speciaal gespeeld voor ICC-ers en docenten om de verkoop van de tournee in 2019 kracht bij te zetten.

Celine Daemen maakte naast *Sneeuwen* voor *Winterzone* eerder in 2018 samen met TLNT2 een voorstelling, was actief als regieassistent bij *De Kleine Cowboy* en tekende ook voor de regie van *Theater na de Dam 2018* in het oude schoolgebouw aan de Engelenkampstraat dat voorheen de thuisbasis van Het Laagland was.

TALENTONTWIKKELING PROFESSIONEEL

1. Artistieke waarneming Lennart Monaster
2. Regieassistentie *Gewoon Held* (Silke van Kamp)
3. *Het Meisje en het Water* (makers Mayke Roels & Heléne Binder) *WinterZone* VIA ZUID
4. *Microlepidoptera* (maker Hendrik Kegels & Sonja van Ojen) *WinterZone* VIA ZUID
5. *Sneeuwen* (maker Celine Daemen) *WinterZone* VIA ZUID
6. *TOON* (maker Karlijn Hamer) *WinterZone* VIA ZUID
7. *Woesj!* (makers Karlijn Hamer & Bram van Helden)
8. *FlikFlak* (auteur Annet Bremen, regisseur Loek de Bakker) VIA ZUID
9. *Theater na de Dam 2018* (Celine Daemen)
10. *In het Zuiden ligt alles anders* (Mayke Roels, Nina Willems)

TALENTONTWIKKELING JONGEREN (AMATEUR)

1. TLNT-traject : talentontwikkeling jonge amateurspelers (Jong Laagland & Lef)
2. THEATERONTMOETING: workshopweekend voor jonge amateurspelers provincie Limburg.
3. *TOON*: eigentijdse hommage aan Toon Hermans door TLNT2
4. *WinterZone*: participatie Jong Laaglandspelers

THEATERWERKPLAATS JONG LAAGLAND

Het Laagland heeft in eigen huis een theaterwerkplaats voor kinderen en jongeren in de leeftijd van 8 t/m 20 jaar. Alle leeftijdsgroepen leren zich te verhouden tot hun publiek, onder meer tijdens de seizoenafsluiting. Voor talent vanaf 14 jaar dat met meer dan gemiddelde interesse of motivatie kijkt naar theater als mogelijk toekomstig vakgebied, is er het door de gemeente Sittard-Geleen ondersteunde TLNT-talentprogramma met spelers van Lef (Geleen) en Jong Laagland. Het 2e jaar van de TLNT-groep maakte onder regie van Karlijn Hamer de voorstelling *TOON*, als onderdeel van *WinterZone*. Een aantal Jong Laaglanders zorgde onder aanvoering van Hanneke Som voor het randprogramma bij *WinterZone* en begeleidde tijdens deze tour het publiek op theatrale wijze. Waar mogelijk verbinden we deze jonge gemotiveerde amateurspelers met commitment aan onze professionele theateractiviteiten. Zo vormt Jong Laagland een belangrijk testpubliek voor onze

voorstellingen en is hun feedback een belangrijk onderdeel van de uitwisseling tussen Jong Laagland en Het Laagland.

“Het meest inspirerend vond ik het om te zoeken hoe ik iedere speler in zijn kracht kon laten staan tijdens de voorstelling. De één was een sterke performer met een fysieke kracht, de ander meer de komiek. Het regisseren én werken met deze doelgroep smaakt naar meer.”

Karlijn Hamer over TOON

THEATERONTMOETING

In november organiseerde Het Laagland met projectsubsidie van de Provincie Limburg opnieuw de Theaterontmoeting. Dit intensieve workshopweekend voor jonge spelers uit de hele provincie vond dit keer niet zoals eerder op Het Laagland zelf plaats, maar op locatie in Noord-Limburg in de theaterboerderij te Baexem, waardoor we nieuw talent uit Midden- en Noord-Limburg aan ons wisten te binden. 23 jongeren uit de hele provincie in de leeftijd van 12 t/m 18 jaar namen aan deze editie van de Theaterontmoeting deel. De volgende editie vindt plaats in juni 2019 op locatie in Venlo.

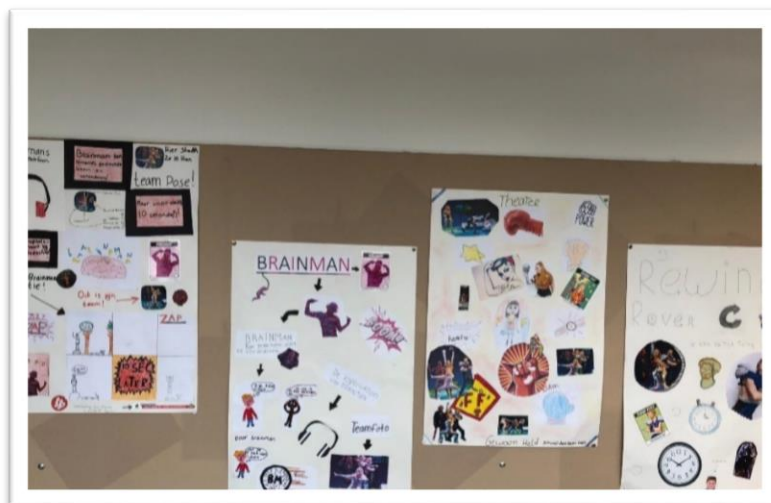
november: opperste concentratie tijdens een Theaterontmoeting-workshop

6. Educatieve werking

Het Laagland is als professioneel gezelschap primair een kunstproducerende instelling. Dat geldt voor onze reguliere tourneevoorstellingen en voor de voorstellingen die wij gericht voor het onderwijs maken. Kunsteducatie heeft in onze werking een zeer belangrijke rol en het merendeel van onze voorstellingen speelt zich bovendien in een onderwijssetting af. Naast schoolvoorstellingen van reguliere tourneevoorstellingen zoals *Gewoon Held* of *Joris & De Drakentemmers* in het theater, zijn we actief in de klas, de aula of staat onze theatertrailer op het schoolplein.

Bij onze voorstellingen ontwikkelen we visueel lesmateriaal waarin de cast van de betreffende voorstelling het thema verder uitdiept aan de hand van opdrachten voor de leerlingen of het delen van persoonlijke verhalen. Met dit materiaal kunnen leerkrachten hun bezoek aan een voorstelling klassikaal voorbereiden en nabespreken. We monitoren hoe het onderwijs dit lesmateriaal gebruikt. Bij de klassenvoorstelling *De Saaiste Schoolreis* die speelt in het voortgezet onderwijs, gaan de acteurs na afloop met de klas in gesprek wat altijd verrassende feedback en persoonlijke ontboezemingen oplevert.

Het Laagland ontwikkelt steeds vaker educatieve randprogramma's die voor verdieping zorgen. Zo ontvingen de brugklassers die de trailervoorstelling *FlikFlak* hebben gezien, aansluitend in de klas een theaterworkshop die inspeelde op het centrale thema van deze voorstelling: prestatiedrang. Deze workshops konden we door een externe bijdrage gratis aan het onderwijs aanbieden.

december: Helden-project op een basisschool naar aanleiding van Gewoon Held

Onze educatiemedewerker is ook verantwoordelijk voor de verkoop van schoolvoorstellingen in Limburg. Dit loopt in Zuid-Limburg goed, ook dankzij stevige samenwerkingspartners als Parkstad Limburg Theaters en Kaleidoscoop. In onze thuisbasis Sittard zijn we vooral zelf aan zet. In Noord- en Midden-Limburg blijft het, ondanks hernieuwde afspraken met de podia, lastig om alle schoolorties op voorstellingen ook daadwerkelijk te verzilveren. Hier is de juiste connectie tussen podia, gezelschap, penvoerders CmK en scholen nog niet gemaakt, en als gezelschap nemen wij als enige partij financieel risico. Meer aandacht voor receptieve kunstbeoefening binnen CmK is hiervoor sowieso een belangrijke voorwaarde. Daarnaast is Het Laagland voorstander van het opheffen van de verschillen in de prijs per leerling die in de diverse regio's binnen Limburg bestaan.

Het Laagland ontwikkelt ook losstaande educatieve activiteiten, die niet gekoppeld zijn aan onze voorstellingen. Een voorbeeld hiervan is *Expeditie Binnenwereld*. In samenwerking met Mayke Roels maakten we eerder voor Parkstad Heerlen Theaters een educatieve rondleiding, die inmiddels op verzoek van de podia in Sittard (2017) en Weert (2018) op maat van die theatergebouwen zijn gemaakt³. In 2019 is De Maaspoort in Venlo de volgende opdrachtgever. Op verzoek van scholen organiseert Het Laagland ook losse theaterworkshops, in 2018 waren we op deze wijze intensief actief op basisschool De Stenen Brug in Roermond.

OVERZICHT AANBOD VOOR SCHOLEN

<p>Schoolvoorstellingen in het theater in Nederland en Vlaanderen</p> <p>'De Kleine Cowboy' (primair onderwijs groep 1 t/m 5)</p> <p>'Joris & De Drakentemmers' (primair onderwijs groep 6 t/m 8)</p> <p>'Gewoon Held' (primair onderwijs groep 6 t/m 8)</p> <p><i>Educatie: visueel lesmateriaal & schriftelijke werkbladen voor leerlingen (voorbereiding & na-verwerking), met aparte instructiefilmpjes voor leerkrachten.</i></p>
<p>Schoolvoorstellingen in de theatertrailer in Limburg, dichtbij de school</p> <p>'Flikflak' (voortgezet onderwijs klas 1 en 2)</p> <p><i>Educatie: kort nagesprek met actrice & aparte workshop in de klas door 2 theaterdocenten over prestatiedruk.</i></p>
<p>Klassenvoorstelling in Limburg, coproductie met Toneelgroep Maastricht</p> <p>'De Saaiste Schoolreis uit de geschiedenis van het universum' (voortgezet onderwijs vanaf klas 2)</p> <p><i>Educatie: nagesprek direct na de voorstelling door de spelers, reflectie op de inhoud en op de functie van theater.</i></p>
<p>Projecten in de klas in Limburg</p> <p>'Expeditie Binnenwereld' (primair onderwijs groep 5 & 6)</p> <p>Theaterworkshops (primair onderwijs & voortgezet onderwijs)</p> <p><i>Inhoud: verdiepingworkshops waarin theater als expressiemiddel wordt ingezet om je eigen binnenwereld te ervaren.</i></p>
<p>Theatrale rondleiding in het theater</p> <p>Parkstad Limburg Theaters, De Domijnen in Sittard, Munttheater in Weert (in 2019 in De Maaspoort Venlo)</p> <p>'Bijzondere Backstagetour' (primair onderwijs groep 5 t/m 8)</p> <p><i>Inhoud: theatrale rondleiding waarin het theatergebouw via de inzet van een klassiek toneelpersonage wordt ontdekt en waarbij de verbeeldingskracht centraal staat en de deelnemers ook zelf het podium mogen ervaren.</i></p>

"Ik heb super enthousiaste reacties gekregen over Gewoon Held. Er was toch wat verschil nog in leeftijd, maar bij iedereen viel de voorstelling in de smaak. De filmpjes vooraf waren enthousiast bekeken en de kinderen hadden het er al over voor ze de zaal ingingen. Van docenten heb ik ook hele positieve reacties achteraf gekregen over de voorstelling zelf en het lesmateriaal!"

Maud Berben, ECI Cultuurfabriek

³ Deze rondleidingen zijn overigens niet meegenomen in onze bezoekersaantallen 2018.

“Vandaag heb ik met groep 7 in de Leidse Schouwburg jullie theaterstuk Gewoon Held mogen aanschouwen. Allereerst ben ik zwaar onder de indruk hoe jullie met thematieken aan de slag gaan die spelen in het leven van leerlingen. Naast dat het theater is voor kinderen geniet ik er als volwassene enorm van om de diepere lagen in het toneelstuk te bekijken. Vervolgens is jullie decor ook echt ontzettend gaaf! Mooi om te zien hoe jullie gebruik maken van ruimte, attributen en symboliek, vooral de seizoenen zijn daar een mooi voorbeeld van.”

Mark van Vianen, leerkracht groep 7

Het Laagland, 1-7-2019

Fotografie: Joost Milde

BIJLAGE 1: VOORSTELLINGEN 2018

Hieronder volgt een beschrijving van alle voorstellingen die Het Laagland in 2018 heeft gerealiseerd, uitgesplitst in zaalvoorstellingen, locatievoorstelling, onderzoek, klassenvoorstellingen en participatie Jong Laagland.

ZAALVOORSTELLINGEN

GEWOON HELD 8+ - TOURNEEVORSTELLING – PREMIÈRE

**10 voorstellingen - zaalbezetting 79% - 1.816 bezoekers - middenzaal
première: 7 december 2018, Schouwburg De Domijnen Sittard-Geleen**

Concept & regie: Lennart Monaster naar een idee van Inez Derksen | Spel: Gijs Nollen, Folmer Overdiep, Aafke Buringh & Kiki van Aubel | Regieassistent: Silke van Kamp | Dramaturgie: Ludo Costongs | schrijfadviser: Benny Lindelauf | Vormgeving: Douwe Hibma | Kostuums: Liesje Knobel | Lichtontwerp: Erik van Raalte | Compositie: Kaveh Vares & Rutger Muller Techniek: Roger Foxius, Davy den Dulk, Bas van Dooren.

Met dit heldenepos ‘gone wrong’ timmert regisseur Lennart Monaster verder aan zijn weg om op humorvolle en energieke wijze prikkelende, actuele thema’s op de vloer te brengen voor een jong publiek. In het universum van de superheld, waar de lat altijd hoog ligt, komen vier superhelden op innemende en kwetsbare wijze ten val door te hoge verwachtingen en eisen. Van supersterk naar superoverspannen. Een thema dat tegenwoordig (helaas) maar al te dicht bij het jonge publiek ligt.

De vier nieuwe superhelden zijn ontwikkeld vanuit persoonlijke verhalen en ervaringen van de acteurs. Hun krachten en valkuilen staan centraal en daarmee wint de voorstelling aan herkenbaarheid en universaliteit tegelijk. De open speelstijl en humorvolle, absurde benadering van het thema dragen bij aan het toegankelijk maken van deze menselijke worsteling en geven tegelijk een verrassende theatrale vorm. Een werkwijze die past in de traditie van *Expeditie Peter Pan* en *Joris & De Drakentemmers* en nu aan de skillset van Lennart toegevoegd mag worden.

De zeer fysieke insteek van de voorstelling stond centraal in het repetitieproces. Intensieve fysieke training lag in handen van de regie en de begeleiding van wereldkampioen thaiboksen Mitch Kuijpers bracht het nodige spektakel op de vloer. De gedetailleerde muzikale handtekening van Lennart toonde zich door samen met sound-designer Kaveh Vares een doorgecomponeerde soundtrack te maken, inclusief talloze geluidseffecten om het filmische karakter van de superheldenwereld auditief vorm te geven.

Regisseur Lennart Monaster: “Met het maken van *Gewoon Held* heb ik een mooie stap kunnen maken in mijn ontwikkeling als regisseur. De worsteling met een hoge lat en de poging een superversie van jezelf te zijn is voor mij een dagelijks gevecht dat ik graag met ons jonge publiek wilde delen. Een superheld moet altijd overal goed in zijn, een uitstekende metafoer die bovendien mijn kinderhart op hol doet slaan. Met deze materie een volledig eigen verhaal ontwikkelen en

werken met zo'n breed team aan toptalenten aan mijn zij voelt enorm waardevol en dat straalt ook van de vloer af. Elk detail is met aandacht gemaakt door een hecht team dat zich graag in de kaart laat kijken."

"De superhelden zijn niet in gevecht met een superschurk, maar met zichzelf. En met de lat die ze voor zichzelf veel te hoog hebben gelegd. Dat is knap verzonnen. Want als het superhelden al niet lukt om altijd maar buitengewoon te zijn, waarom zou jij dat dan moeten proberen? Gewoon held laat zien dat gewoon ook goed genoeg is en dat je best eens mag falen. Het is daarmee verplichte kost voor iedereen die weleens zit te stressen. Of je dat nu zelf bent of je ouders." **Kidsweek, 4,5 sterren**

"Je kunt alleen gebruik maken van de krachten die jou speciaal maken als de omstandigheden dat ook toestaan. Als je niet wordt overvraagd, als je de juiste mensen om je heen hebt, als je je mag terugtrekken en als je vrij kunt spelen met wat je is gegeven. Deze propvolle, energieke jeugdvoorstelling laat dat zien en biedt daarmee een tegenwicht aan de prestatie maatschappij, het moeten-moeten-moeten van school en sport en muziekles." **Theaterkrant**

JORIS & DE DRAKENTEMMERS 8+ - TOURNEEVORSTELLING - REPRISE

68 voorstellingen - zaalbezetting 80% - 12.926 bezoekers - middenzaal

première: 4 maart 2017, Schouwburg De Domijnen Sittard-Geleen

Concept & regie: Inèz Derksen | Spel & muziek: Joris Erwich, Karlijn Hamer, Lennart Monaster, Gijs Nollen & Folmer Overdiep | Regieadvies: Annelies van Wieringen | Dramaturgie: Ludo Costongs | Muzikale leiding: Joris Erwich | Vormgeving: Bas Zuyderland | Kostuums: Jorine van Beek, Verdieping3, Inez Coonen | Lichtontwerp: Sander Salden | Techniek: Roger Foxius & Thierry Wilders

Met deze voorstelling bouwt artistiek leider Inèz Derksen voort op de lijn die zij inzette met *EXPEDITIE PETER PAN*: bekende verhalen zijn eerder aanleiding, dan onderwerp van een voorstelling. Zo is *Joris & De Drakentemmers* grotendeels gebaseerd op de persoonlijke drakenervaringen van zowel regisseur als acteurs. De opzet van de voorstelling is fragmentarisch en associatief, waarbij de live door de acteurs gespeelde muziek uitstekend als

dramaturgisch bindmiddel werkt. Spelenergie, openhartigheid en de directe aanspreekvorm naar het publiek blijven onverminderd typische Laagland-troeven. De groeiende eigenzinnigheid, rauwheid en brutaliteit voegen daar extra inhoudelijke verdieping aan toe. De repetitiefase was zowel door de persoonlijke manier van werken als door de vereiste muzikaliteit van de acteurs intensief. De bekroning met de ZAPP Theaterprijs 2017 – dé prijs van het publiek – voelt als de ultieme bevestiging van deze koers.

Joris & De Drakentemmers speelde in 2018 in het Nederlands met Franse boventitels op het Festival Scènes d'Europe in Reims (Frankrijk).

"Deze energieke familievoorstelling van Het Laagland ademt de sfeer van een jeugdige rockopera, met ontboezemingen, spektakel, spreekbeurten, quizzes, verhalen en gevechten. Aanstekelijk lef is de troef van deze energieke familievoorstelling." **de Volkskrant, 3 sterren**

DE KLEINE COWBOY 4+ - TOURNEEVORSTELLING - REPRISE

46 voorstellingen - zaalbezetting 70% - 6.267 bezoekers – kleine zaal

première: 29 september 2017, Schouwburg De Domijnen Sittard-Geleen

Concept & regie: Lennart Monaster | Spel: Gijs Nollen, Folmer Overdiep | Dramaturgie: Ludo Costongs | Muziek en geluidsontwerp: Joris Erwich | Vormgeving: Douwe Hibma | Kostuums: Liesje Knobel | Lichtontwerp: Sander Salden | Regie-assistentie: Celine Daemen | Techniek: Roger Foxius

Lennart Monaster maakte met *De Kleine Cowboy* een Western van Hollandse bodem over klein zijn in een grote wereld. Visueel transparant en filmisch op het oor. En met de groeiende hardheid in de wereld als thematiek. Deze regie-uitgangspunten worden vertolkt door twee vertellende cowboys die met microfoons en een *loopstation* live de soundtrack en de geluidseffecten maken bij de scènes waar ze zelf in staan. Het decor bestaat uit stalen schragen die in hun handen, versterkt door het geluid, uitgroeien tot boerderijdieren, het toegangshek tot het Wilde Westen, een tent, bergen of een bar. Voor de ogen van het publiek creëren de acteurs de fantasievolle zoektocht van een kleine cowboy naar zijn knuffelkoe.

De Kleine Cowboy is een ode aan de verbeelding, waarbij zelfgemaakte geluiden je naar een snikhete woestijn brengen, zonder dat er een zandkorreltje aan te pas komt.

"Alle ruimte voor de fantasie in het wilde westen. Een uiterst amusant en intrigerend uurtje theater. Alleen al vanwege het fantasierijke spel met een tiental metalen schragen, die onder de handen van de acteurs moeiteloos in de complete veestapel van een boerderij veranderen, daarna in een trein, een galopperend paard, een saloon, een tent... En vanwege de soundmachine, die een windvaantje levensecht piepend heen en weer laat wiegen in de avondbries, en een mals regenbuitje bijna op de huid voelbaar maakt."
De Limburger, 4 sterren

EXPEDITION PETER PAN 8+ – INTERNATIONAAL

5 voorstellingen - zaalbezetting 88% - 937 bezoekers – middenzaal

première: 21 februari 2015, Schouwburg De Domijnen Sittard-Geleen

Concept & tekst: Inèz Derksen, Christian Schönfelder (Junges Ensemble Stuttgart) | Regie: Inèz Derksen | Spel: Aafke Buringh, Kim Berkenhagen, Lennart Monaster, Gijs Nollen, Folmer Overdiep | Dramaturgie: Ludo Costongs | Vormgeving: Bas Zuyderland | Kostuums: Jorine van Beek | Muzikale leiding: Joost Steltenpool | Zangcoaching: Marlou Obers | Regieassistentie: Mayke Roels, Niels Lemmens | Rekwisieten: Marieke van der Horst | Lichtontwerp: Martin Wolter, Roger Foxius | Lichtadvies: Roland de Jong | Techniek: Roger Foxius

De energieke speelstijl van deze voorstelling en de herkenbaarheid voor kinderen én ouders maakt *Expeditie Peter Pan* tot ons grootste internationale succes. De cast is inmiddels zeer bedreven in zowel de Engelse als de Duitse variant. In 2018 speelde de voorstelling vijf keer tijdens het vermaarde Edinburgh International Children's Festival in Schotland, waarbij het festival financieel werd ondersteund door The Dutch Arts Fund. Hoewel de voorstelling inmiddels heel wat steden heeft aangedaan, blijven er internationale uitnodigingen binnenkomen.

LOCATIEVOORSTELLING

WINTERZONE – COPRODUCTIE MET VIA ZUID

Theaterroute door het oude centrum van Sittard-Geleen met vier korte locatievoorstellingen speciaal voor deze gelegenheid gemaakt door vier jonge makers uit onze regio. De supervisie van *WinterZone* was in handen van Inez Derksen, de productie van het festival is uitgevoerd door Maartje Austen en Marita Hamer.

"Het Laagland heeft jarenlang het festival Zomerzone geproduceerd, waarbij jonge professionals én jonge Laagland-amateurs theater op locatie maakten. Zodat je als publiek je eigen stad met 'verse' ogen bekijkt en gewone plekken bijzonder worden. Dat zit in ons DNA. Dat is met deze Winterse variant opnieuw helemaal geslaagd." Inez Derksen, artistiek directeur van Het Laagland

SNEEUWEN 9+

**12 voorstellingen - zaalbezetting 90% - 540 bezoekers - kapel Dominicanenklooster Sittard
première: 27 december 2018, Winterzone**

Concept: Celine Daemen & Marit Hooijschuur, geïnspireerd op teksten van Daniil Charms, Toon Tellegen en Samuel Beckett | Regie: Celine Daemen | Spel: Marit Hooijschuur | Muziek & spel: Marc Mâhfoud |
Techniek: Marq Claessens | Vormgeving vos: Louk Daemen | Coaching: Bart van den Eynde (Toneelschool Maastricht)

Een mysterieuze, poëtische en magische voorstelling over een meisje dat van huis is weggelopen om op zoek te gaan naar iets. Naar wat? Ze weet het niet. Ze belandt in een uitgestrekt sneeuwlandschap en verdwaalt. Daar denkt ze na over haar bestaan en ontmoet ze een al even eenzame vos. Met een serieuze en universele bodem, maar naïeve poëzie vertellen theatermaker Celine Daemen, actrice Marit Hooijschuur en componist Marc Mâhfoud het verhaal van een onrustig jong meisje dat de stilte leert omarmen.

Celine Daemen is een jonge film- en theaterregisseur met een liefde voor beeldende kunst, muziek en filosofie. Celine onderzoekt thema's als verlangen, eenzaamheid, leegte en stilte. In *Sneeuwen* borduurde zij voort op het atmosferische van haar eerdere installatie *INSIDE* en het muzikale van de voorstelling *Nooit van elkaar*. Dit keer met een licht aangestipt meer anekdotisch vertrekpunt, wat de vertelling zeker ten goede kwam en niet afdeed aan de poëzie. De voorstelling was atmosferisch, poëtisch en toegankelijk en op die mix is Celine erg trots. De voorstelling had vooral tijdens de avonduitvoeringen een mooi midden tussen 'veel geven' en tegelijkertijd concentratie vragen. Hierin ontdekte ze met name de mogelijkheid van het doorbreken van de vierde wand en de aanwezigheid van het publiek te gebruiken. Celine leerde beter contact te maken met het publiek, dichter bij te komen en uitnodigend te zijn, zonder in te leveren op artistieke keuzes.

HET MEISJE EN HET WATER 9+

**12 voorstellingen - zaalbezetting 90% - 540 bezoekers - zolder Erfgoedcentrum De Domijnen
première: 27 december 2018, Winterzone**

Concept, tekst & spel: Mayke Roels | Concept, illustraties & spel: Heléne Binder | Muziek, tekst & spel: Ischa den Blanken | Technisch ontwerp: Thierry Wilders | Techniek: Carlo Lenssen | Kostuums: Sanne Puyk | Coaching: Sybrand van der Werf & Kirsten Prop | Met dank aan: Hotel Modern

Mayke Roels en Heléne Binder delen de fascinatie om met waargebeurde verhalen aan de slag te gaan. “Hoe pijnlijk ook soms, in waargebeurde verhalen zit een schoonheid verborgen.” Samen maakten ze de persoonlijke theatervoorstelling *Het meisje en het water* waarin het missen van een van je ouders centraal staat. Het publiek werd meegenomen de zee op, waar herinneringen zowel realiteit als fantasie zijn. Een combinatie van tekeningen van Heléne, teksten van Mayke en

muziek van Ischa den Blanken, zorgde voor een stoer, liefdevol zeemansverhaal.

“Door *WinterZone* hebben we kunnen onderzoeken hoe tekeningen theatraal ingezet kunnen worden en ondersteuning kunnen bieden aan een verhaal. We hebben een eigen stijl gevonden waar vele mogelijkheden liggen dit in te kunnen gaan zetten bij nieuwe projecten en het verder te ontwikkelen. We wilden ons als spelende makers ontwikkelen; zelf op de vloer staan en maken. Hierin zijn we enorm gegroeid. Waardevol hierbij was de inzet van een eindregisseur. We merkten dat op dat moment de focus op het spelen kwam te liggen en het maken/regisseren we bij iemand anders konden leggen met ons zelfgemaakte materiaal in de voorgaande repetitieweken. Daardoor konden we in de voorstelling komen. Het spelniveau nam toe en de voorstelling werd rijker in tempo en ritme,” aldus Mayke en Heléne.

In 2019 wordt onderzocht of en hoe het *Het meisje en het water* bewerkt kan worden tot zaalvoorstelling.

MICROLEPIDOPTERA 9+

**12 voorstellingen - zaalbezetting 90% - 540 bezoekers - klaslokaal St. Petruschool Sittard
première: 27 december 2018, Winterzone**

Concept, regie & spel: Hendrik Kegels & Sonja van Ojen | Uitvoering decor: Patrick Kusters
Coaching: Myriam van Gucht | Advies: Noami Steijger (vierdejaars regiestudente Toneelacademie Maastricht)

Hendrik Kegels maakte en speelde *Microlepidoptera* samen met Sonja van Ojen, vierdejaars student aan de performance afdeling van de Toneelacademie Maastricht. De voorstelling gaat over de kracht van verbeelding; het grote mysterie van kleine en dagelijkse dingen. Dingen die we niet opmerken omdat ze zo vanzelfsprekend lijken, maar die daardoor juist zo bijzonder zijn. Verwonderen en bewonderen is voor kinderen iets heel gewoons, maar voor volwassenen ligt dat stukken moeilijker. Die lijken dat steeds meer te zijn kwijtgeraakt. Empathie voelen voor een levenloos iets; in een steen een draken zien, dingen aandacht schenken die we normaal gesproken niet eens opmerken. Hoe

moeilijk kan dat zijn? “We gaan samen onszelf verliezen in een simpel iets. Totdat het simpele iets enorms wordt. Onze voorstelling is een oefening in kijken, een oefening in empathie en aandacht.”

Het proces van *Microlepidoptera* heeft de makers bevestigd dat hun samenwerking een duurzame en lange toekomst heeft. Sonja en Hendrik spreken dezelfde taal, en hebben dezelfde noodzakelijke theatrale verlangens en motivatie. Ze versterken elkaar. Daar waar

Sonja heel erg consequent is en alles tot de essentie herleidt, zorgt Hendrik voor het nodige openen van tot dan toe nog gesloten deuren. *Microlepidoptera* was een eerste aanzet tot het maken van een voorstelling met een langere duur. Hendrik en Sonja willen naar aanleiding van *Microlepidoptera* een onderzoek uitzetten naar hoe ze theater en hun fantasieën kunnen laten leven in de ‘echte wereld’.

TOON 9*

**6 voorstellingen - zaalbezetting 90% - 541 bezoekers - gymzaal Sportstichting Sittard-Geleen
première: 27 december 2018, Winterzone**

Concept & regie: Karlijn Hamer | Spel & zang: Linn Dobbelssteijn, Raf Gielen, Sterre Haenbeukers, Cheyenne Hendriks, Lot Stalman & Beau The | Pianist: Vincent Kusters | Techniek: Bas van Dooren | Advies: Lieke Benders | Met dank aan: Stichting Erven Toon Hermans

Karlijn Hamer maakte binnen het TLNT-traject met zes jonge amateurspelers de voorstelling TOON, een zoektocht naar de kracht en betekenis van zijn beroemde teksten voor deze nieuwe generatie.

Karlijn: “Ik draaide vroeger Toon Hermans’ videobanden en CD’s helemaal grijs. Wat een feest was het om met jongeren in de puberleeftijd zijn werk onder handen te nemen. Voor het eerst

stond ik als docent en regisseur voor een groep pubers. Het meest inspirerend vond ik het om te zoeken hoe ik iedere speler in zijn kracht kon laten staan tijdens de voorstelling. De één was een sterke performer met een fysieke kracht, de ander meer de komiek. Het regisseren én werken met deze doelgroep smaakt naar meer. Lieke Benders gaf me onderweg een paar fijne tools om scènes op te slaan en te onthouden en structuur te geven aan de voorstelling.”

ONDERZOEK

WOESJ!

4 toonmomenten - zaalbezetting 95% - 110 bezoekers - peuterspeelzaal & theater

Concept, regie & spel: Karlijn Hamer en Bram van Helden | Coaching: Inez Derksen | Advies: Ingrid Wolff, Stichting 2+ Producties/Twee Turven Hoog.

Onderzoekstraject naar beeldend muziektheater voor de allerkleinsten. In deze onderzoeksvoorstelling wordt een zucht een blaas en een bries een klank. Karlijn Hamer en Bram van Helden spelen met lucht en zetten daarmee elkaar en de wereld in beweging. Bram heeft een achtergrond in theater en muziektheater. Hij maakt beeldende kunst en theater waar objecten geregeld de hoofdrol spelen. Karlijn Hamer heeft een achtergrond als performer en maker binnen het muziektheater. *Woesj!* wordt in 2019 tijdens het Twee Turven

Hoog festival verder getest op een publiek van 18 maanden t/m 4 jaar.

KLASSENVORSTELLINGEN (KLAS EN TRAILER)

DE SAAIESTE SCHOOLREIS UIT DE GESCHIEDENIS VAN HET UNIVERSUM – COPRODUCTIE MET TONEELGROEP MAASTRICHT - NIEUW

121 voorstellingen - bezettingspercentage 100% - 3.388 bezoekers – klaslokaal

Regie: Annelies van Wieringen | Spel: Kiki van Aubel/Claire Hordijk, Bart Bijmens/Sebas van der Donk
Tekst: Frans Pollux | Dramaturgie: Ludo Costong | Muziek: Jolle Roelofs | Kostuums: Jorine van Beek

Over kwetsbaar durven zijn en vertrouwen. De voorstelling speelt letterlijk dicht op de huid van de jongeren in de klas. Ontsnappen is niet mogelijk en dit levert intieme en indringende voorstellingen op. De acteurs gaan aansluitend aan de voorstelling in gesprek met de klas.

Tijdens een schoolreis naar de VS, maken drie klasgenoten een spannende road trip door de American Midwest. Een van hen verdwijnt op mysterieuze wijze. Zijn vrienden zijn de laatsten die hem hebben gezien. Zoveel jaar

later, knarst het stof van destijds nog steeds tussen hun tanden. Want wat gebeurde er precies? Hoe goed kun je een ander kennen? En: hoeveel durf je van jezelf te laten zien?

*“Ooooh, het wordt steeds erger.... Het is net Netflix!!”
leerling Grotius College tijdens de voorstelling*

DREAM ON – COPRODUCTIE TGM - REPRISE

12 voorstellingen - bezettingspercentage 100% - 336 bezoekers - klaslokaal

Concept & Regie: Niels Lemmens | Tekst: Annet Bremen | Spel: Hanneke Som, Christian Cadenbach |
Dramaturgie: Ludo Costongs | Eindregie: Lennart Monaster | Kostuums: Eva Jongen | Coaching: Inèz Derksen

Reprise op verzoek van een scholengemeenschap in Venlo in het kader van een beroepskeuze-project. Klassenvoorstelling over het dilemma van keuzes maken, kies je voor je hart of kies je wat je ouders zeggen wat goed voor je is?

FLIKFLAK 12+ – COPRODUCTIE VIA ZUID - REPRISE

27 voorstellingen - bezettingspercentage 83% - 1.264 bezoekers – trailer op locatie

première: 29 december 2017, Cultura Nova Jeugd Kerkrade

Regie: Loek de Bakker | Spel: Jennifer Welts | Tekst: Annet Bremen | Dramaturgie & coaching: Ludo Costongs |
Kostuumontwerp: Rebekka Wörmann | Decor- en Lichtontwerp: Julian Maiwald | Geluidsontwerp: Kwinten Mordijck |
Techniek: Carlo Lenssen/Fabian Huijts | Foto: Julian Maiwald

Annet Bremen schreef deze tekst op eigen initiatief als zelfstandig auteur en bleef betrokken bij het verdere maakproces. Mede door de honorering van FPK-gelden aan VIA ZUID kon deze tekst eind 2017 alsnog uitgroeien tot een voorstelling in regie van Loek de Bakker, in 2016 afgestudeerd aan de regieopleiding in Maastricht. Jennifer Welts (afgestudeerd Toneelacademie Maastricht 2016) vertolkt het onder prestatiedruk zowel opbloeiende als bijna bezwijkende turnmeisje Wynn.

Flikflak ging tijdens de jeugdeditie van Cultura Nova in december 2017 première en kon middels de ondersteuning van Stichting Sponsoring Het Domein in onze mobiele theatertrailer een tournee langs brugklassen in Sittard-Geleen maken.

Deze ploeg vol jong talent heeft, onder coaching van vaste Het Laagland-dramaturg Ludo Costongs, een sterk inzicht in de geest en belevingswereld van een ultiem prestatie.maatschappijpersonage gemaakt. De tekst is poëtisch en invoelbaar, de regie helder en kleurrijk

IN HET ZUIDEN LIGT ALLES ANDERS 10+ - COPRODUCTIE VIA ZUID – REPRISE

2 voorstellingen - 81 bezoekers - trailer

première: 20 augustus 2017, Cultura Nova Heerlen

Concept, spel & regie: Nina Willems, Mayke Roels | Coaching & eindregie: Inèz Derksen | Tekst: Annet Bremen
Enquête: Merlijn Huntjens | Regie-advies: Jip Vuik | Vormgeving & lichtontwerp: Thierry Wilders | Techniek:
Carlo Lenssen/Fabian Huijts.

Deze opdrachtvoorstelling van de Provincie Limburg tourde in 2017 langs de Limburgse zomerfestivals in het kader van 150 jaar Limburg. Het is een energieke en speelse geschiedenisles over de totstandkoming van Limburg, die speelt met bestaande cliché's en de vraag stelt wat dat nou eigenlijk is, je Limburger voelen. Met een aantal actuele aanpassingen, is de voorstelling met extra ondersteuning van de Provincie Limburg in 2018 twee keer gespeeld voor ICC-ers en leerkrachten om hen warm te krijgen voor een scholentournee in maart/april 2019.

“Leerzaam, grappig, je kunt het koppelen aan meerdere vakken/thema’s, er zit veel vaart in.”
P. van Prooijen, leerkracht basisonderwijs

PARTICIPATIE JONG LAAGLAND

WINTERZONE participatie Jong Laagland

première 27 december 2018

Concept & regie: Hanneke Som | Vormgeving: Katrin Henss | Spelers en gidsen: Lina Zijlstra, Ilja Schoenmakers, Lente van Oppen, Kiki Severins, Dian Smeets, Julia van Hof, Jolijn Stam, Puck van der Naald, Ella Rosa van Gennip, Sjackana Weetink en Habtam Martens.

Tijdens de theaterroute *WinterZone* zorgden spelers van Jong Laagland onderweg voor korte verbindende spelelementen en fungeerden ze tevens als gidsen die het publiek op speelse wijze én op tijd naar de juiste vostellingslocatie wisten te loodsen.

THEATER NA DE DAM – JONGERENPRODUCTIE: WEET JE NOG, WEET JE NIET MEER?

1 voorstelling - 132 bezoekers – diverse locaties voormalig Laaglandtheater

première 4 mei 2018

Regie, concept & filmportretten: Celine Daemen | Spel: Dimphy Claessens, Birke Driessen, Sasha Kurensky, Jesper Moonen en Diego Trigos

Vijf gedreven spelers van theaterwerkplaats Jong Laagland verdiepten zich onder leiding van theatermaker Celine Daemen in de Tweede Wereldoorlog. Zij spraken met verschillende ouderen uit Sittard-Geleen over hun herinneringen als kind in oorlogstijd. Celine Daemen nam deze gesprekken op en monteerde hun getuigenissen tot vijf prachtige filmportretten die ze in deze multimediale voorstelling op de vloer samen liet komen met het live spel van de jongeren.

KINDERMONUMENT 2018 (OVERIGE ACTIVITEIT)

Concept & Regie: Donci Banki | Spel: kinderen van groep 8 De Kring in Grevenbicht

Theatrale presentatie tijdens de Dodenherdenking op de Algemene Begraafplaats in Sittard met 300 bezoekers.

RAPPORT INZAKE DE
JAARREKENING OVER 2018
VAN
STICHTING HET LAAGLAND
POSTBUS 133
6130 AC SITTARD

STICHTING HET LAAGLAND TE SITTARD

INHOUDSOPGAVE :	Pag.
Accountantsrapport	1
- Opdracht	2
Jaarbericht	3
<u>Jaarrekening</u>	4
- Balans per 31 december 2018	5
- Functionele exploitatierekening over 2018	6
- Kasstroomoverzicht	8
<u>Toelichting op de jaarrekening</u>	9
- Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	9
- Toelichting op de balans per 31 december 2018	10
- Toelichting op de functionele exploitatierekening over 2018	14
<u>Overige gegevens</u>	23
- Prestatieoverzicht	24
- Controleverklaring	25
- Ondertekening directie en Raad van Toezicht	29

ACCOUNTANTSRAPPORT

Aan de Raad van Toezicht van
Stichting Het Laagland
Postbus 133
6130 AC SITTARD

Eindhoven, 13 maart 2019

Geachte Raad,

1. OPDRACHT

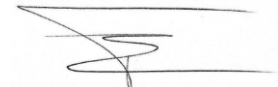
Ingevolge uw opdracht hebben wij de jaarrekening over 2018 van Stichting Het Laagland te Sittard gecontroleerd. Bij deze jaarrekening is een goedkeurende controleverklaring afgegeven, opgenomen onder de overige gegevens.

JAARBERICHT

- Jaarrekening
- Overige gegevens

JAARREKENING

Voor waarmerking

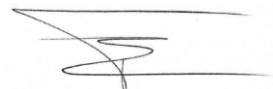

mr. drs. P.A. van Steensel RA

BALANS PER 31 DECEMBER 2018 VAN STICHTING HET LAAGLAND TE SITTARD (NA BESTEMMING EXPLOITATIESALDO)

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
VASTE ACTIVA		
<u>Materiële vaste activa</u>		
Verbouwing	4.537	5.314
Inventaris en inrichting	1.396	3.072
Andere vaste bedrijfsmiddelen	10.379	17.528
	<u>16.312</u>	<u>25.914</u>
VLOTTENDE ACTIVA		
<u>Vorderingen</u>		
Op debiteuren	36.952	51.461
Belastingen en premies sociale verzekeringen	32.313	17.155
Overlopende activa	34.559	16.969
	<u>103.824</u>	<u>85.585</u>
<u>Liquide middelen</u>	661.976	314.951
	<u>765.800</u>	<u>400.536</u>
	<u>782.112</u>	<u>426.450</u>

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
EIGEN VERMOGEN		
Algemene reserve	100.482	89.715
Bestemmingsfonds restant subsidie OCW 2013-2016	30.888	30.888
Bestemmingsfonds OCW	29.250	9.522
Egalisatiereserve Provincie Limburg	65.828	56.202
	<u>226.448</u>	<u>186.327</u>

KORTLOPENDE SCHULDEN

(Ten hoogste 1 jaar)

Schulden aan leveranciers	119.530	73.383
Belastingen en premies sociale verzekeringen	51.610	44.610
Subsidieverstrekkers	194.909	0
Overlopende passiva	189.615	122.130
	<u>555.664</u>	<u>240.123</u>

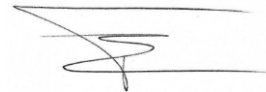
<u>782.112</u>	<u>426.450</u>
----------------	----------------

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

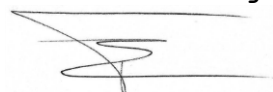

FUNCTIONELE EXPLOITATIEREKENING OVER 2018 VAN STICHTING HET LAAGLAND TE SITTARD

	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
BATEN			
<u>Eigen inkomsten</u>			
1. Publieksinkomsten binnenland (2+3+4+5):	149.025	137.766	170.635
2. Recette	34.905	44.886	24.942
3. Uitkoop	109.660	92.880	130.402
4. Partage	3.900	0	14.931
5. Overige publieksinkomsten	560	0	360
6. Publieksinkomsten buitenland	36.887	27.885	92.915
7. Totale publieksinkomsten (1+6)	185.912	165.651	263.550
8. Sponsorinkomsten	0	0	0
9. Vergoedingen coproducent	89.600	79.300	61.751
10. Overige directe inkomsten	27.232	27.833	32.590
11. Totaal overige directe inkomsten (8+9+10)	116.832	107.133	94.341
12. Totaal directe inkomsten (7+11)	302.744	272.784	357.891
13. Indirecte inkomsten	27.469	22.830	43.908
14. Private middelen - particulieren incl. vriendenverenigingen	0	0	0
15. Private middelen - bedrijven	0	0	0
16. Private middelen - private fondsen	23.840	20.740	1.600
17. Private middelen - goede doelenloterijen	0	0	0
18. Totale bijdragen uit private middelen (14+15+16+17)	23.840	20.740	1.600
19. Totaal eigen inkomsten (12+13+18)	354.053	316.354	403.399
20. Baten in natura	0	0	0
<u>Subsidies</u>			
21. Totaal structureel OCW	721.222	704.747	604.747
22. Totaal structureel Provincie	351.900	345.000	345.000
23. Totaal structureel Gemeente	0	0	0
24. Totaal structureel publieke subsidie overig	0	0	0
25. Totaal structurele subsidies (21+22+23+24)	1.073.122	1.049.747	949.747
26. Incidentele publieke subsidies	39.536	32.045	34.245
27. Totaal subsidies (25+26)	1.112.658	1.081.792	983.992
Totale baten (19+20+27)	1.466.711	1.398.146	1.387.391

	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
LASTEN			
Beheerslasten:			
1. Beheerslasten personeel	205.362	210.870	198.445
2. Beheerslasten materieel	191.493	179.406	185.962
3. Totale beheerslasten (1+2)	396.855	390.276	384.407
Activiteitenlasten:			
4. Activiteitenlasten personeel	809.637	815.035	781.045
5. Activiteitenlasten materieel	218.996	182.900	199.302
6. Totale activiteitenlasten (4+5)	1.028.633	997.935	980.347
Totale lasten (3+6)	-1.425.488	-1.388.211	-1.364.754
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFS- UITOEFENING	41.223	9.935	22.637
Saldo rentebaten en -lasten	-1.102	-750	-790
EXPLOITATIERESULTAAT	40.121	9.185	21.847

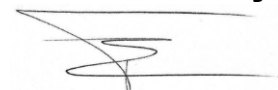
Voor waarmeding

mr. drs. P.A. van Steensel RA

KASSTROOMOVERZICHT	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
<u>I. Kasstroom uit operationele activiteiten</u>		
Exploitatieresultaat	40.121	21.847
Afschrijvingen materiële vaste activa	9.602	21.864
	<hr/>	<hr/>
Bruto kasstroom uit operationele activiteiten	49.723	43.711
Mutatie vorderingen	-18.239	82.526
Mutatie kortlopende schulden	315.541	-40.444
	<hr/>	<hr/>
Kasstroom uit operationele activiteiten	347.025	85.793
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
<u>II. Kasstroom uit investeringsactiviteiten</u>		
	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Investerings in materiële vaste activa	0	0
Desinvesteringen materiële vaste activa	0	0
	<hr/>	<hr/>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	0	0
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
<u>Mutatie liquide middelen I + II</u>	<u>347.025</u>	<u>85.793</u>
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Liquide middelen einde boekjaar	661.976	314.951
Liquide middelen begin boekjaar	-314.951	-229.158
	<hr/>	<hr/>
Mutatie liquide middelen	347.025	85.793
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

1. TOELICHTING OP DE JAARREKENING

1.1 DOEL

De stichting heeft ten doel:

Het mogelijk maken van theaterproducties voornamelijk gericht op jeugd en jongeren, alsmede het artistieke werk te onderwijzen, te ontwikkelen, te publiceren, doen vertonen of ten gehore brengen en al hetgeen daarmee verband houdt en/of daartoe bevorderlijk kan zijn.

De stichting beoogt niet het maken van winst.

1.2 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

In hoofdlijnen worden de volgende grondslagen gehanteerd:

- de jaarrekening is opgesteld overeenkomstig RJ 640;
- tenzij anders vermeld zijn alle activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden;
- materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen historische verkrijgingsprijs, verminderd met de toegepaste afschrijvingen;
- materiële vaste activa worden afgeschreven met een vast percentage van de verkrijgingsprijs, gebaseerd op de geraamde economische levensduur, tenzij een onvoorziene daling van de bedrijfswaarde aanleiding geeft tot extra afschrijvingen;
- vorderingen op debiteuren zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, rekening houdend met een volgens de statische methode bepaalde voorziening voor oninbaarheid;
- als omzet wordt verantwoord de opbrengst van de verkochte en geleverde goederen en diensten en de op het boekjaar betrekking hebbende subsidies;
- met uitzondering van de voorbereidings- en de repetitiekosten worden de productiekosten ten laste van het boekjaar gebracht waarin voorstellingen worden gespeeld;
- de overige kosten worden ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee verband houdende opbrengsten in aanmerking worden genomen;
- de in de kolom begroting 2018 opgenomen cijfers uit de exploitatierekening betreffen de herziene begroting 2018 zoals goedgekeurd door de Raad van Toezicht en ingediend bij het Ministerie van OCW en de Provincie Limburg.

Voor waarmerking

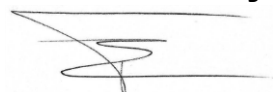

mr. drs. P.A. van Steensel RA

2. TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

2.1 MATERIËLE VASTE ACTIVA	Verbouwing	Inventaris en inrichting	Andere vaste bedrijfs- middelen
	€	€	€
Boekwaarde per 1 januari	5.314	3.072	17.528
Afschrijvingen (10-20%)	-777	-1.676	-7.149
Boekwaarde per 31 december	4.537	1.396	10.379
Totale aanschafwaarde	7.778	10.452	127.625
Cumulatieve afschrijvingen	-3.241	-9.056	-117.246
Boekwaarde per 31 december	4.537	1.396	10.379
		2018	2017
		€	€
Boekwaarde per 1 januari		25.914	47.778
Afschrijvingen (10-20%)		-9.602	-21.864
Boekwaarde per 31 december		16.312	25.914
Totale aanschafwaarde		145.851	145.851
Cumulatieve afschrijvingen		-129.539	-119.937
		16.312	25.914
2.2 DEBITEUREN		2018	2017
		€	€
Saldo uitstaande debiteuren		36.952	51.461
Voorziening dubieuze debiteuren		0	0
		36.952	51.461

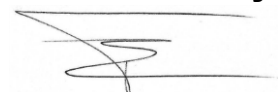
Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

2.3	VORDERINGEN BELASTINGEN EN PREMIES SOCIALE VERZEKERINGEN	<u>2018</u>	<u>2017</u>
		€	€
	Omzetbelasting	32.313	17.155
		<hr/>	<hr/>
2.4	OVERLOPENDE ACTIVA	<u>2018</u>	<u>2017</u>
		€	€
	Huur	11.625	0
	Te ontvangen inzake producties	11.255	0
	Te vorderen Zomerzone	5.803	5.803
	Waarborgsommen	2.783	2.632
	Vooruitbetaalde kosten	2.212	2.165
	Ziekengeld	554	4.377
	Kruisposten	25	256
	Productiekosten	0	750
	Diversen	302	986
		<hr/>	<hr/>
		34.559	16.969
		<hr/>	<hr/>
2.5	LIQUIDE MIDDELEN	<u>2018</u>	<u>2017</u>
		€	€
	Kas	1.278	748
	Banken r.c.	220.630	68.767
	Bank, zakelijke spaarrekening	440.068	245.436
		<hr/>	<hr/>
		661.976	314.951
		<hr/>	<hr/>
2.6	ALGEMENE RESERVE	<u>2018</u>	<u>2017</u>
		€	€
	Stand per 1 januari	89.715	82.822
	Exploitatiesaldo boekjaar	40.121	21.847
	Naar bestemmingsfonds OCW inzake resultaat boekjaar	-19.728	-9.522
	Naar egalisatiereserve Provincie Limburg inzake resultaat boekjaar	-9.626	-5.432
		<hr/>	<hr/>
	Stand per 31 december	100.482	89.715
		<hr/>	<hr/>

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

2.7 BESTEMMINGSFONDS RESTANT SUBSIDIE OCW 2013 - 2016

Betreft het aandeel van OCW in het exploitatiesaldo tot en met 2016.
Het verloop is als volgt:

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Stand per 1 januari	30.888	0
Van bestemmingsfonds OCW	0	30.888
	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december	30.888	30.888
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

2.8 BESTEMMINGSFONDS OCW

Betreft het aandeel van OCW in het exploitatiesaldo vanaf 2017. In het boekjaar berekend als het aandeel OCW subsidie in de totale baten.

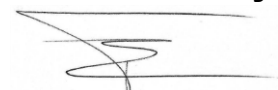
	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Stand per 1 januari	9.522	30.888
Naar bestemmingsfonds restant subsidie 2013 - 2016	0	-30.888
Van algemene reserve inzake resultaat boekjaar	19.728	9.522
	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december	29.250	9.522
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

2.9 EGALISATIERESERVE PROVINCIE LIMBURG

Betreft het aandeel van de Provincie Limburg in het exploitatiesaldo tot en met 2018.

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Stand per 1 januari	56.202	50.770
Van algemene reserve inzake resultaat boekjaar	9.626	5.432
	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december	65.828	56.202
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

2.10	SCHULDEN BELASTINGEN EN PREMIES SOCIALE VERZEKERINGEN	2018 €	2017 €
	Loonbelasting en gerelateerde heffingen	50.930	42.706
	Pensioenpremies	680	1.904
		51.610	44.610
2.11	SUBSIDIEVERSTREKKERS		2018 €
	Betreft:		
	Provincie Limburg CuNo 2019		179.909
	Provincie Limburg projectsubsidie		15.000
			194.909
2.12	OVERLOPENDE PASSIVA	2018 €	2017 €
	Vooruitontvangen bijdragen	57.433	43.480
	Onverschuldigd ontvangen	25.866	25.866
	Reservering voor vakantiegeld	24.000	19.722
	Te betalen kosten	64.027	18.441
	Accountantskosten	7.500	6.000
	Vooruitontvangen inzake personeelskosten	0	4.663
	Te betalen netto lonen	789	3.958
	Herinrichting decoropslag	10.000	0
		189.615	122.130

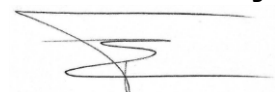
2.13 NIET IN DE BALANS OPGENOMEN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Over de kunstenplanperiode 2017-2020 is door het Ministerie van OCW een subsidie toegekend van € 2.374.608 te verhogen met de arbeidskosten- en prijsontwikkeling. Het Ministerie van OCW heeft besloten in de jaren 2018 tot en met 2020 jaarlijks € 100.000 te investeren in cultuureducatie en talentontwikkeling voor jeugdtheater.

Door de Provincie Limburg is over genoemde kunstenplanperiode een subsidie toegekend van maximaal € 1.380.000 te verhogen met de arbeidskosten en prijsontwikkeling.

De ruimte binnen de schouwburg wordt gehuurd van de gemeente Sittard-Geleen. De huurprijs bedraagt vanaf 2019 circa € 46.000 per jaar en wordt jaarlijks geïndexeerd. Tevens worden een eengezinswoning en twee opslagruimtes gehuurd, de gezamenlijke huurprijs is circa € 23.000 per jaar.

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

3. TOELICHTING OP DE FUNCTIONELE EXPLOITATIEREKENING OVER 2018

3.1 OVERIGE DIRECTE INKOMSTEN	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
Workshops en deelnemers- bijdragen	27.232	27.833	32.590
3.2 INDIRECTE INKOMSTEN	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
Overige opbrengsten	27.469	22.830	43.908
3.3 PRIVATE MIDDELEN / PRIVATE FONDSSEN			2018 €
Stichting Theater na de Dam			2.000
Prins Bernhard Cultuurfonds			4.000
Stichting Vrienden van het museum Het Domein			17.840
			23.840
3.4 INCIDENTELE PUBLIEKE SUBSIDIES	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
Overige subsidies/bijdragen uit publieke middelen	39.536	32.045	34.245
			2018 €
Provincie Limburg Theaterontmoeting			15.000
Gemeente Sittard:			
- Kindermonument			5.000
- TLNT			19.536
			39.536

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

3.4 BEHEERSLASTEN PERSONEEL	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
<u>Vast contract</u>			
<u>Personeelslasten per onderdeel</u>			
Directie (1,0/1,0/1,0 FTE)	93.909	94.768	92.251
Financiële administratie (1,2/1,2/1,2 FTE)	66.662	69.421	64.900
Secretariaat (0,7/0,7/0,7 FTE)	37.096	36.975	37.009
	<u>197.667</u>	<u>201.164</u>	<u>194.160</u>
	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
<u>Overige Personeelslasten</u>			
Reis- en verblijfskosten	2.958	3.250	2.769
Scholing	3.125	6.206	1.516
Overige	1.612	250	0
	<u>7.695</u>	<u>9.706</u>	<u>4.285</u>
Totaal	<u>205.362</u>	<u>210.870</u>	<u>198.445</u>

Alle hierboven genoemde personeelsleden hebben een vast contract.

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

3.5 BEHEERSLASTEN MATERIEEL	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
<u>Huisvesting</u>			
Huur inclusief energie	46.111	46.473	45.734
Huur / energie appartementen	12.015	11.800	12.290
Huur werkplaats inclusief energie	11.363	11.283	7.662
Onderhoud, schoonmaak en techniek	23.200	9.750	8.873
Overige huisvestingskosten	8.772	5.000	5.923
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	101.461	84.306	80.482
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
<u>Kantoor- en algemene kosten</u>			
Communicatiekosten	3.512	5.500	5.938
Verzekeringen	7.873	8.500	10.279
Accountantskosten en administratieve ondersteuning	14.725	14.500	13.685
Abonnementen en contributies	9.584	8.800	8.267
Representatiekosten	4.674	2.500	3.595
Automatiseringskosten	9.839	2.000	1.124
Vergader- en bestuurskosten	1.313	500	1.031
Diverse kantoorkosten	680	0	265
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	0	0	0
Kantoorbenodigdheden	4.367	5.000	5.564
Advieskosten	337	1.000	852
Kantinekosten	581	1.200	932
Overig	0	500	0
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	57.485	50.000	51.532
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
<u>Algemene publiciteit</u>	22.945	35.500	32.084
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<u>Afschrijvingskosten</u>	9.602	9.600	21.864
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal	191.493	179.406	185.962
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

3.6 ACTIVITEITENLASTEN PERSONEEL	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
<u>Vast contract</u>			
<u>Artistieke leiding</u>			
- vast personeel (1,0/1,0/1,0 FTE)	84.352	85.072	83.978
- ziekgeld	-38.586	-36.192	-16.675
	45.766	48.880	67.303
	45.766	48.880	67.303
	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
<u>Uitvoerend personeel</u>			
<u>Inspectanten/technici</u>			
- vast personeel (0,0/0,0/0,42 FTE)	0	0	-3.963
	0	0	-3.963
	0	0	-3.963

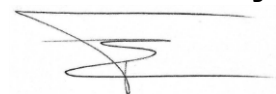
Voor waarmedking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

3.7 OVERIG PERSONEEL	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
<i>Vast personeel</i> (2,45/1,29/2,22 FTE)	120.614	123.191	105.822
<u>Overige personeelslasten</u>			
Reis- en verblijfkosten	7.749	7.750	6.061
Séjours	209	0	427
Scholing	2.368	0	1.842
Overige	7	0	3.957
	10.333	7.750	12.287
Totaal vast contract	176.713	179.821	181.449
<u>Tijdelijk contract</u>			
<u>Artistieke leiding</u>			
- <i>tijdelijk personeel</i> (0,25/0,25/0,0 FTE)	16.857	17.057	0
<u>Artistiek kader</u> Regisseurs, choreografen, dramaturgen			
- <i>tijdelijk personeel</i> (0,54/0,0/0,28 FTE)	14.747	0	10.811
<u>Uitvoerend personeel</u>			
Acteurs			
- <i>tijdelijk personeel</i> (3,59/3,33/3,72 FTE)	228.121	219.674	229.440
<u>Overige personeel</u>			
	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
<u>Tijdelijk personeel</u>			
- <i>marketing productieleiding</i> (1,21/1,33/0,68 FTE)	68.641	64.424	24.091
- <i>stagiaires</i> (1,43/2,96/1,97 FTE)	5.478	8.000	7.441
	74.119	72.424	31.532

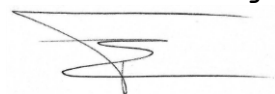
Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
	€	€	€
<u>Overige personeelslasten</u>			
Reis- en verblijfkosten	7.749	7.750	6.061
Séjours	209	0	427
Scholing	2.368	0	1.842
Overige	7	0	-34
	<hr/> 10.333	<hr/> 7.750	<hr/> 8.296
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Totaal tijdelijk contract	344.177	316.905	280.079
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
	€	€	€
<u>Inhuur</u>			
Regisseurs, choreografen, Dramaturgen, artistieke medewerkers	119.684	129.637	72.691
Uitvoerend personeel/ inspeciënten/technici	89.923	84.078	149.867
Overig personeel	79.140	104.594	96.959
	<hr/> 288.747	<hr/> 318.309	<hr/> 319.517
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Totaal	809.637	815.035	781.045
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

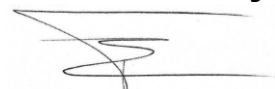
Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

3.8 ACTIVITEITENLASTEN MATERIEEL	Realisatie 2018 €	Begroting 2018 €	Realisatie 2017 €
<u>Vorbereiding</u>			
Overige voorbereidingskosten	61.358	37.150	67.122
<u>Uitvoering</u>			
Overige uitvoeringskosten	114.079	106.247	102.381
Auteursrechten	390	0	1.215
	114.469	106.247	103.596
<u>Specifieke publiciteit</u>			
Publiciteit producties/ voorstellingen	43.169	39.503	28.584
Totaal	218.996	182.900	199.302

Voor waarmerking

mr. drs. P.A. van Steensel RA

3.9	SALDO RENTEBATEN EN -LASTEN	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
		€	€	€
	Bankrente, baten	0	0	0
	Bankrente en -kosten	-1.102	-750	-790
		-1.102	-750	-790

	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
	€	€	€
<u>Lonen en sociale lasten</u>			
Lonen en salarissen	519.700	498.918	507.514
Sociale lasten	119.840	123.393	104.865
Pensioenlasten	58.349	60.079	53.391
	697.889	682.390	665.770

PERSONEEL EN VRIJWILLIGERS

Specificatie personeelslasten	Huidig boekjaar		Begroting		Vorig boekjaar	
	€	fte	€	fte	€	fte
1. Waarvan vast contract	364.046	6,43	373.235	6,23	393.987	6,53
2. Waarvan tijdelijk contract	333.843	7,02	309.155	7,87	271.783	6,66
3. Waarvan inhuur	288.747		318.309		319.517	
4. Personeelslasten totaal (1+2+3)	986.636	13,45	1.000.699	14,10	985.287	
Vrijwilligers		Aantal		Aantal		Aantal
5. Vrijwilligers: fte		0,49		0,45		0,47
6. Vrijwilligers: Personen		7		8		7

Voor waarmeding

mr. drs. P.A. van Steensel RA

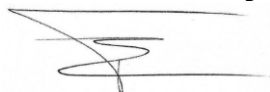

WNT-norm 2018 bezoldiging topfunctionarissen

Naam	S. Mager	I.M. Zuijderland- Derksen
Functie	Algemeen directeur Bestuurder	Artistiek directeur Bestuurder
Duur dienstverband	Januari t/m december	Januari t/m december
Omvang dienstverband in fte	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris	Nee	Nee
Echte of fictieve dienstbetrekking	Ja	Ja
Individueel WNT-maximum	€ 189.000	€ 189.000
Beloning	€ 72.696	€ 64.623
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 0	€ 0
Beloning betaalbaar op termijn	€ 8.681	€ 7.508
Totale bezoldiging	€ 81.377	€ 72.131

De leden van de Raad van Toezicht verrichten hun werkzaamheden onbezoldigd.

Voor waarmede

mr. drs. P.A. van Steensel RA

OVERIGE GEGEVENS

- Prestatieoverzicht
- Controleverklaring
- Ondertekening directie en Raad van Toezicht

PRESTATIEOVERZICHT (MODEL IIIA ACTIVITEITEN & BEREIK JEUGDTHEATER)

	Verantwoording 2018		Begroting 2018		Realisatie 2017	
	Aantal		Aantal		Aantal	
(Co)producties						
1. Nieuwe eigen producties totaal	3		3		6	
2. Nieuwe co-producties totaal	5		0		0	
3. Reprise eigen productie	5		2		3	
4. Reprise co-productie	1		1		2	
5. Totaal producties (1+2+3+4)	14		6		11	
6. Producties grote zaal	0		0		3	
7. Producties midden en kleine zaal	14		6		14	
Voorstellingen/uitvoeringen	vst.	bez.	vst.	bez.	vst.	bez.
8. Reguliere voorstellingen standplaats	50	3.215	28	3.590	35	2.002
9. Reguliere voorstellingen buiten standplaats	36	4.234	43	6.070	62	7.550
10. Reguliere voorstellingen buitenland	7	1.299	7	1.080	20	4.672
11. Reguliere voorstellingen totaal (8+9+10)	93	8.748	78	10.740	117	14.224
12. Schoolgebonden voorstellingen PO	86	15.625	89	14.725	81	18.564
13. Schoolgebonden voorstellingen VO	155	4.817	102	2.860	74	2.109
14. Schoolgebonden voorstellingen MBO, HO	4	228	1	180	0	0
15. Schoolgebonden voorstellingen totaal (12+13+14)	245	20.670	192	17.765	155	20.673
16. Totaal voorstellingen en bezoeken (11+15)	338	29.418	270	28.505	272	34.897
Specificatie bezoeken totaal						
17. Gratis bezoeken	2.690		1.425		4.007	
18. Betaalde bezoeken	26.728		27.080		30.890	
Overige bezoeken						
19. Bezoeken website totaal	19.546		27.500		18.921	
20. Aantal unieke bezoekers website	15.736		20.000		13.401	
Overige activiteiten						
21. Schoolgebonden activiteiten	act.	deeln.	act.	deeln.	act.	deeln.
	58	1.563	24	400	13	313
22. Openbare activiteiten	188	2.799	170	1.900	208	4.354
23. Totaal overige activiteiten (21+22)	246	4.362	194	2.300	221	4.667

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Afgegeven ten behoeve van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Aan de Raad van Toezicht
Stichting Het Laagland
Postbus 133
6130 AC SITTARD

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Het Laagland te Sittard gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Laagland op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met het Handboek verantwoording cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en het Handboek verantwoording cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de staat van baten en lasten over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen en het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2017-2020. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Het Laagland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij Assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het Handboek verantwoording cultuursubsidies Instellingen subsidie periode 2017-2020 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Accountantsprotocol Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met het Handboek verantwoording cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Handboek verantwoording cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020. De directie is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en het Handboek verantwoording cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020.

In dit kader is de directie tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de instelling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de instelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de instelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

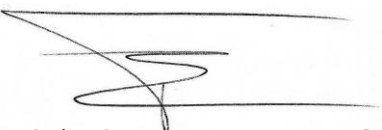
Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Verder zijn wij van oordeel dat is voldaan aan de geldende voorwaarden en verplichtingen zoals opgenomen in de subsidieverleningsbeschikking van de Provincie Limburg van 15 december 2016, kenmerk 2016/101999 en het controleprotocol eindverantwoording subsidies Provincie Limburg 2017.

Geen controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van externe niet-topfunctionarissen.

In overeenstemming met de aanvullende beleidsregels van 12 maart 2014, hebben wij geen controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de functionarissen zoals genoemd in art. 4.2 lid 2 letter c WNT (externe niet topfunctionarissen).

Eindhoven, 13 maart 2019

Adviesburo Van Steensel
mr. drs. P.A. van Steensel RA

Bijlage bij de controleverklaring:

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2017-2020, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorberekenen van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen, en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

ONDERTEKENING BESTUUR / DIRECTIE & RAAD VAN TOEZICHT

DIRECTIE

Simone Mager
Algemeen directeur

Inez Derksen
artistiek directeur

RAAD VAN TOEZICHT

Hans Gubbels
Voorzitter

Dorine Cremers
Lid

Margreet Vriesema-Abels
Lid

Anke George-Dovermann
lid